

Jonna Saarijärvi

”ELÄMÄÄ RIKASTUTTAVA PIIRI”
Eepos-kirjastojen lukupiiritoiminta ja lukupiirien
merkitys jäsenilleen

TIIVISTELMÄ

Jonna Saarijärvi: ”Elämää rikastuttava piiri”: Eepos-kirjastojen lukupiiritoiminta ja lukupiirien merkitys jäsenilleen
Pro gradu, 61 s., 3 liites.
Tampereen yliopisto
Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media
Toukokuu 2020

Tutkimuksen tarkoituksena oli kerätä tietoa tietyin kriteerein rajatuista Eepos-kirjastojen lukupiireistä ja niiden merkityksestä jäsenilleen. Tutkimukseen osallistuneille lukupiireille oli kriteereinä maksuttomuus ja kaikille avoimuus, sillä tätä kautta saatiin tarkastelun kohteeksi samanlaisista lähtökohdista muodostuva lukupiirijoukko. Olennaisia tutkimuskysymyksiä olivat millaisia ihmisiä lukupiireissä käy, miksi he kuuluvat lukupiiriin ja mikä lukupiirin merkitys heille on.

Tutkimus suoritettiin kvantitatiivisin menetelmin. Taustatietoja lukupiiritoiminnasta haettiin aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta. Tutkimuksen suunnittelussa myös pro gradun kirjoittajan omasta lukupiiritaustasta oli hyötyä. Aineistonkeruu toteutettiin lomakekyselynä tutkimukseen osallistuneiden 13:n lukupiirin kokoontumisten yhteydessä loka-marraskuussa 2019. Vastauksia kertyi yhteensä 112 kappaletta.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että Eepos-kirjastojen lukupiireihin osallistuu hyvin erilaisia ihmisiä, vaikka jäsenistö onkin naisvaltaista, pääsääntöisesti yli 60-vuotiaita ja elämäntilanteeltaan eläkeikäisiä. Tulokset osoittavat, että lukupiireillä on alueella kysyntää ja niillä on suuri merkitys jäsenilleen. Tuloksista nousee esille niin harrastukseen sitoutuminen pitkäjänteisesti kuin harrastuksen aktiivisuuskin. Vaikka kyselyyn vastanneet lukupiiriläiset tulevat Eepos-kirjastokimpan erilaisilta alueilta ja erilaisista taustoista, on harrastuksen merkityksellisyys yhteistä suurimmalle osalle vastaajista.

Avainsanat: Eepos-kirjastot, kirjallisuuspiirit, kirjapiirit, kyselytutkimus, lukupiirit, lukupiiritoiminta

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Esipuhe

Lukupiiritoiminta on minulle itselleni kirjastoammattilaisena hyvin mieluinen palvelumuoto. Gradun tekeminen lukupiireistä onkin ollut hyvin innostavaa ja samalla se on tarjonnut minulle uutta perspektiiviä työhöni. Toivon, että tästä tutkimuksesta tulee olemaan hyötyä lukupiiritoiminnan kehittämisessä ja ylläpitämisessä niin meillä Eeposkimpan alueella kuin muuallakin.

Graduprojektini tiimoilta haluan kiittää muutamia tahoja. Ihan ensimmäiseksi haluan esittää suuret kiitokset kaikille tutkimukseeni osallistuneille lukupiireille ja -piiriläisille sekä piirien vetäjille. Ilman teidän myötämielisyyttänne tämän gradun toteuttaminen ei olisi ollut mahdollista. Kiitos, että annoitte aikaanne.

Myös ystäväni ansaitsevat kiitokset tsemppaamisesta ja siitä, että olette jaksaneet kulkea rinnallani, kun olen tasapainotellut arkeani kokopäivätyön ja opiskelun välillä. En ole aina kyennyt antamaan teille aikaani niin paljon kuin olisin halunnut ja olisitte ansainneet. Erityisesti haluan kiittää Tiia-Mariaa siitä, että olet tarjonnut koko opintojeni ajan arvokkaita näkökulmia opiskelun edistämiseen.

Haluan kiittää myös kollegaani Johanna Pitkärantaa kannustuksesta ja kiinnostuksesta tutkimustani kohtaan. Erityiskiitos gradun oikoluvusta ja hyvistä huomioista sisällön suhteen. Lisäksi haluan osoittaa kiitoksen esimiehelleni Johanna Silanderille kannustavasta suhtautumisesta työn ohella tapahtuvaa opiskelua kohtaan.

Jalasjärvellä poikkeusolojen aikaan
14.4.2020

Jonna Saarijärvi

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	LUKUPIIRIT	2
2.1	Lukupiiri käsitteenä	2
2.2	Lukupiirien historiaa	3
2.3	Lukupiirityyppejä	5
2.4	Lukupiirit nyt	7
2.4.1	Lukupiiriläiset	7
2.4.2	Syitä kuulua lukupiiriin	8
2.4.3	Lukupiirien kokoontumiset	10
2.4.4	Lukupiirien kirjojen valinta	11
2.5	Kirjastot ja lukupiirit	11
3	EEPOS	14
3.1	Eepos-kimppa	14
3.2	Eepos-kirjastojen lukupiirit	15
4	TUTKIMUS	17
4.1	Tutkimusongelmat ja tutkimuksen lähtökohdat	17
4.2	Tutkimusmenetelmä	18
4.2.1	Aineistonkeruumenetelmä	18
4.2.2	Otanta	19
4.3	Toteutus	21
4.3.1	Lomake	21
4.3.2	Aineistonkeruu käytännössä	23
5	TUTKIMUSTULOKSET	25
5.1	Vastaajat	25
5.2	Lukupiiriharrastus	28
5.2.1	Liittyminen lukupiiriin	29
5.2.2	Osallistuminen lukupiiriin	33
5.3	Lukupiirien merkitys	41
5.3.1	Syyt kuulua lukupiiriin	41
5.3.2	Lukupiiriharrastuksen tärkeys	43
5.4	Lukupiirissä käsiteltävä kirjallisuus	47
5.4.1	Kirjallisuuden valinta ja mielekkyys	48
5.4.2	Muutokset lukemisessa	52
6	YHTEENVETO	57
7	POHDINTA	59
	LÄHTEET	61
	LIITTEET	

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma.....	26
Kuvio 2. Vastaajien elämäntilanteet.....	28
Kuvio 3. Lukupiiriharrastuksen kesto.....	29
Kuvio 4. Vastaajaikäryhmät ja harrastuksen kesto.....	30
Kuvio 5. Vastaajien elämäntilanteet ja harrastuksen kesto.....	31
Kuvio 6. Lukupiiriin liittymisen syyt.....	32
Kuvio 7. Lukupiirien kokoontumistiheys.....	34
Kuvio 8. Lukupiiriin osallistumisen säännöllisyys.....	35
Kuvio 9. Vastaajaikäryhmät ja osallistumisen säännöllisyys.....	36
Kuvio 10. Vastaajien elämäntilanteet ja osallistumisen säännöllisyys.....	37
Kuvio 11. Vastaajien sukupuoli ja osallistumisen säännöllisyys.....	37
Kuvio 12. Poissaolojen syyt.....	39
Kuvio 13. "Tarjoaako kirjasto oheispalveluita?".....	41
Kuvio 14. Lukupiiriharrastuksen tärkeys.....	44
Kuvio 15. Vastaajaikäryhmät ja harrastuksen tärkeys.....	44
Kuvio 16. Vastaajien sukupuoli ja harrastuksen tärkeys.....	45
Kuvio 17. Vastaajien elämäntilanteet ja harrastuksen merkitys.....	46
Kuvio 18. Lukupiiriharrastuksen kesto ja tärkeys.....	47
Kuvio 19. Lukupiirin kirjojen valinta.....	49
Kuvio 20. Onko lukupiiriharrastus muuttanut lukemista.....	53
Kuvio 21. Lukupiiriharrastuksen kesto ja mahdolliset muutokset lukemisessa.....	54
Kuvio 22. Lukupiiriharrastuksen aktiivisuus ja mahdolliset muutokset lukemisessa... ..	55
Taulukko 1. Vastaajamäärät sukupuolittain.....	26
Taulukko 2. Lukupiiriin liittymisen muut syyt.....	33
Taulukko 3. Lukupiiripoissaolojen muut syyt.....	40

Taulukko 4. Lukupiiriin kuulumisen syitä.	42
Taulukko 5. Kirjojen valinnan muut tavat.....	50
Taulukko 6. Lukupiireissä käsiteltävä kirjallisuus.	51
Taulukko 7. Lukemiseen tulleet muutokset.....	55

1 JOHDANTO

Eepos-kimppa on helmikuussa 2017 aloittanut kirjastokimppa, johon kuuluu 22 kuntaa Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaa alueelta. Työssäni Jalasjärven kirjastossa olen huomannut, että seutukuljetuksien mukana kulkee paljon kirjoja eri kirjastojen lukupiireille. Oli siis selvää, että Eepos-kirjastoissa on aktiivista lukupiiritoimintaa, mutta mitään tutkimusta siitä ei aiemmin ollut tehty. Koska aihe kiinnostaa minua henkilökohtaisesti lukupiiritaustani ja nykyään myös lukupiirin ohjaamisen kautta, koin mielekkääksi tutkia aihetta pro gradussani.

Rajasin aihetta siten, että tutkimuksen kohteeksi valikoitui kaikille avoimet ja maksuttomat Eepos-kirjastojen lukupiirit, jotka olivat kokoontuneet vähintään vuoden ajan. Lukupiirien ikärajaus perustuu ajatukseen siitä, että vuodessa lukupiirin toiminta on jo ehtinyt säännöllistyä ja jäsenillä todennäköisesti on siinä vaiheessa riittävät tiedot kyselyyn vastaamiseen. Kriteerit täyttäviä lukupiirejä Eepos-alueelta löytyi kaikkiaan 13, mutta lukupiiritoiminta on vielä tuotakin aktiivisempaa, jos otetaan huomioon kaikki kirjastoissa kokoontuvat kansalaisopistojenkin lukupiirit, jotka jätettiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimus lähti liikkeelle lukupiirien määrän kartoittamisella, jonka toteutin lähettämällä kirjastoihin sähköpostitiedustelu aiheesta. Sitä kautta sain luotua kontaktit lukupiirien vetäjiin, joiden kanssa sovittiin tutkimukseen osallistumisesta, käytännön toteutuksesta ja aikatauluista. Aineisto kerättiin lukupiirien kokoontumisten yhteydessä mahdollisimman kattavan vastausmäärän saavuttamiseksi. Aineistonkeruu tapahtui syksyn 2019 aikana. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisin menetelmin ja otanta tehtiin todennäköisyysotannan kaltaisesti.

Tätä gradua kirjoittaessa olen tietoisesti valinnut kirjoittaa itseni sisään tekstiin, sillä aihe on minulle työni ja harrastustaustani puolesta hyvin henkilökohtainen. Perustan päätökseni John Van Maaneniin, joka on todennut, että tämä on yksi mahdollinen toimintatapa. Tämä valinta näkyy läpi koko gradun ja esimerkiksi kirjallisuuskatsauksessa olen pyrkinyt erottamaan lähteet ja omat tulkintani ja kommenttini selkeästi toisistaan.

2 LUKUPIIRIT

Tässä luvussa taustoitetaan lukupiirien toimintaa ja lukupiirikulttuuria kuvaamalla lukupiirien olemusta tutkimuksen kannalta olennaisilta alueilta. Lähdekirjallisuutena käytetään ainoastaan kotimaista kirjallisuutta, vaikka mm. Elizabeth Long on käsitellyt lukupiirejä ja naisten lukemista arkielämässä vuonna 2003 julkaistussa teoksessaan *Book Clubs: Women and the Uses of Reading in Everyday Life*.

Luvuissa 2.1, 2.2, 2.3 ja 2.4 kerrotaan lukupiireistä käsitetasolla, valotetaan lukupiirien historiaa ja nykyisyyttä ja käydään läpi lukupiirityyppejä. Myös kirjastojen ja lukupiirien välinen yhteys käsitellään omassa luvussaan 2.5, sillä kirjastojen ja lukupiirien yhteenkuuluvuus on keskeistä tutkimusaiheen, Eepos-kirjastojen lukupiirien, kannalta.

Ainoastaan luku 2.4 lukupiirien nykytilanteesta on jaettu alilukuihin, joista ensimmäisessä kuvataan lukupiiriläisiä, seuraavassa syitä lukupiiriin kuulumiselle, kolmannessa lukupiirien kokoontumisia ja neljännessä lukupiirien kirjojen valintaa. Nämä kaikki ovat sellaisia asioita, joita käsitellään myös myöhemmin tutkimuksen tuloksia kuvaavassa luvussa tutkimuskohteen kannalta.

2.1 Lukupiiri käsitteenä

Lukupiirin käsite sekoitetaan usein arkipuheessa kirjallisuuspiirin käsitteeseen. Täysin samaa asiaa ne eivät kuitenkaan ainakaan terminologiselta tasoltaan tarkoita. Kirjallisuuspiireissä painopiste on tavanomaisesti kirjojen esittelyssä ja esittelyiden pohjalta syntyneessä keskustelussa, kun taas lukupiireissä keskeisempää on yhteisestä lukukokemuksesta keskusteleminen ja ajatustenvaihto. (Ratia 2010, 185-186.) Käytännössä siis voidaan ajatella, että lukupiirit pohjaavat yhteiseen lukukokemukseen, kun taas kirjallisuuspiireissä lukeminen on eriytyneempää. Ihmisten suussa luku- ja kirjallisuuspiirit tarkoittavat kuitenkin terminologisesta erostaan huolimatta ihan samaa asiaa. Tutkimuksessani olenkin lähestynyt aihettani sillä ajatuksella, että kutsuivatpa tutkimukseen osallistuneet lukupiirit itseään millä nimellä tahansa, pohjimmiltaan niissä on aina kyse kirjallisuuskeskustelusta.

2.2 Lukupiirien historiaa

Lukupiirit eivät ole ilmiönä mitenkään uusi asia, vaan sillä on vuosisataiset perinteet. Lukupiirien juuret voi tavallaan ulottaa jopa antiikin aikaan, vaikka tuolloin lukupiiri oli hyvin toisenlainen kuin millaiseksi se nykyään mielletään. Ahola (2015, 18) kertoo, että antiikin aikaan oppineiden keskuudessa oli tavallista, että joku luki ääneen muiden työskennellessä ja kuunnellessa. Sama ilmiö on hänen mukaansa toistunut keskiajan luostariyhteisöissä.

Antiikin aikana ja vielä keskiajallakin lukupiirit ovat olleet siis sangen suppeiden väestöryhmien ajanviette tai ehkä enemmänkin toimintatapa. Ahola (2015, 19) kertoo, että 1600-luvulta alkaen Euroopassa alkoi syntyä kirjallisia salonkeja eli lukupiiriasia lähti leviämään. Ilmiön taustalla voidaan nähdä lukutaidon yleistymisen, mikä mahdollisti suoraan myös lukupiirien yleistymisen (Ahola 2015, 19). Kirjallisia salonkeja oli ainakin Ranskassa ja tapaamisiin kuului tekstien lukua ja ateljeekritiikkiä (Ahola 2013, 13).

Lukeminen ei ollut enää vain oppineiden huvia ja etenkin 1700-luvun voidaan katsoa olleen lukemisen vallankumouksen aikaa. Tuon ajan merkittävimpiin ilmiöihin kuului Goethen Nuoren Wetherin kärsimysten ilmestyminen, joka sai aikaan suoranaisen lukuhuuman. 1700-luvulla alettiin Euroopassa myös vähitellen perustaa lukukirjastoja, joiden jäsenet saattoivat päästä käsiksi useisiin teoksiin. Lukemisen tavat muuttuivat, sillä enää ei luettu samaa kirjaa kerrasta toiseen vaan edellisen loputtua vaihdettiin uuteen teokseen. (Sarmavuori 2011, 165.) 1800-luvulta alkaen keskisemmässä Euroopassa jo 1600-luvulla nähdyt kirjalliset salongit rantautuivat Suomeenkin (Ahola 2015, 19). Lukutaito yleistyi Pohjolassa myöhemmin kuin Keski-Euroopassa, mikä selittää sen, miksi salongit yleistyivät meillä vasta parisataa vuotta myöhemmin.

Suomessa ensimmäinen lukupiiri toimi jo niinkin varhain kuin 1760-luvulla. Se toimi Vaasan alueella ja kantoi nimeä Bok-Societet eli kirjatosieteetti. Siihen kuului merkittäviä henkilöitä eri aloilta, kuten Lapväärtin kirkkoherra, lääninlampuri, maanmittareita, papistoa ja yksi aatelineen kapteenikin. (Sarmavuori 2011, 165; Ahola 2015, 19.) Mäkinen (2009, 109-110) huomauttaa, että jo 1700-luvulla nähtävissä ollut lukupiirien demokraattisuus on sikäli erikoista, että muu yhteiskunta ei tuolloin vielä ollut läheskään tasa-arvoinen. Siitä huolimatta lukupiirien jäsenet toimivat yhdessä, vaikka

olisivatkin olleet taustoiltaan erilaisia. Demokraattisuus on etenkin avoimissa lukupiireissä edelleen olennaista.

Tunturin (2010, 62) mukaan lukupiirit syntyivät 1700-luvulla porvareiden kirjatilaukokoonantumisen myötä. Hän kertoo, että jo ennen vuotta 1809 perustettiin Suomeen myös muita lukupiirejä, kuten Turun ja Kokkolan piirit (Tunturi 2010, 62). Juuri Pohjanmaa ja rannikkoseutu olivatkin Suomessa edelläkävijöitä lukupiiriasiassa, mikä selittyy osin sillä, että papeilla oli edustaja valtiopäivillä eli alueelta oli tiiviit suhteen Ruotsiin (Ahola 2013, 21). Monet vaikutteet ovat kautta aikojen kulkeneet Suomeen juuri Ruotsin kautta, ja niin oli myös lukupiirien suhteen. 1800-luvun puolivälistä alkaen lukupiiritoiminta oli Suomessa jo maanlaajuista (Ahola 2013, 55).

Mäkinen (2009, 111) kertoo, että rannikkokaupunkien varhaisissa lukupiireissä on havaittavissa yhteisiä nimittäjiä. Yksi syy lukupiirien muodostumisille oli, että haluttiin turvata jälkipolville riittävä sivistys, joka tukisi myös kansainvälistä menestymistä sekä mahdollistaisi hyviin naimisiin pääsemisen. Oli tärkeää lukea oikeita kirjoja näitä päämääriä tavoitellakseen. Hän toteaa myös, että lukupiirit ylläpitivät myös kulttuurisia tapoja ja taitoja, jotka niin ikään kirjasivistyksen rinnalla olivat tärkeitä tulevaisuutta ajatellen. Tavallaan mikään ei ole muuttunut, sillä edelleen lukupiiriin kuulumisen motivaattorina voi olla sivistyminen ja kulttuurinen yhteenkuuluvuus.

1800-luvulla Suomessa koettiin kansallisen heräämisen aikaa. Lukemisesta ja kirjallisuudesta tuli tärkeä osa kansallista identiteettiä ja fennomaanit eli suomenmieliset puhuivat innokkaasti suomen kielen puolesta. Kansallisen heräämisen aikaan suomen kielen juurruttaminen oli tärkeä päämäärä ja sitä pyrittiin edistämään suomenkielisen kirjallisuuden levittämällä. (Ahola 2015, 19.) Voisi olettaa, että 1800-luvun kirjallisissa salongeissa on käyty palavaakin keskustelua näistä aiheista.

Ahola (2013, 17) nostaa lukupiiritoiminnasta esille myös sellaisen puolen, että lukupiirit toivat mukanaan uudenlaisia sukupuolirooleja. Ensinnäkin ne mahdollistivat eri sukupuolten välisen sosiaalisen kanssakäymisen, kun ihmiset kokoontuivat yhteen keskustelemaan. Lukupiirien kautta alettiin nähdä uudessa valossa naisten sivistys ja luovuus, kun lukupiirit tarjosivat uuden väylän myös naisille itsensä kehittämiseen. Ahola (2013, 32) mainitsee kyllä, että lukupiireissä on nähty kiistojakin sopivasta kirjallisuudesta, sillä naisten suosiossa olivat erityisesti romaanit, kun taas miehet

arvostivat enemmän tietokirjallisuutta ja pitivät romaaneja lähinnä kevyenä viihteenä eikä vakavasti otettavana kirjallisuutena.

Aholan (2013, 23) mukaan varhaisilla lukupiireillä ja niissä virinneellä lainaamistoiminnalla on yhteyksiä kirjastolaitoksen kehittymiseen, mutta Mäkelä (2009, 112) on sitä mieltä, että suoraa yhteyttä lukupiirien ja nykypäivän yleisten kirjastojen välillä ei ole. Hän perustelee näkemystään sillä, että lukupiirien kulta-aika oli ollut jo pitkään ohi ennen yleisten kirjastojen aikaa. Voidaan ajatella, että sekä Ahola että Mäkelä ovat tavallaan oikeassa. Lukupiirit/-seurat ja niiden lainaustoiminta olivat eräänlainen esimuoto kirjastotoiminnalle ja siinä mielessä ne olivat merkittävästi iskemässä kipinää ajatukselle, että kaikkien käytössä olevia kirjastoja alettiin perustaa. Kuitenkin usein lukupiirien kirjastot olivat vain piiriläisten käytössä tai he lainailivat toisilleen omia kirjojaan, mikä taas eroaa nykyisten yleisten kirjastojen toiminnasta. Joka tapauksessa koen, että vahvat juuret kirjallisuuskeskustelulle, kirjojen arvostamiselle ja kirjojen jakamiselle (lainaamiselle) luotiin jo varhain.

2.3 Lukupiirityyppejä

Kun työssä puhutaan erityyppisistä lukupiireistä, sillä ei tarkoiteta niinkään lukupiirien sisältöä vaan sitä, miten lukupiirit toimivat. Niitä voi olla esimerkiksi hyvin vapaamuotoisia tai ohjattuja. Ohjatut lukupiirit ovat usein jonkin laitoksen tai yhteisön organisoimia, kuten esimerkiksi kirjastojen lukupiirit (Ahola 2015, 15-16). Näissä piireissä on siis joku, joka vetää keskustelua ja kutsuu porukan koolle, esimerkiksi kirjastonhoitaja. Ohjatuissa lukupiireissä vetäjä saa tavallisesti palkkaa työstään (Ahola 2015, 25). Lukupiirin ohjaajalla on tärkeää olla aitoa kiinnostusta lukupiiritoimintaa ja kirjallisuutta kohtaan, joten automaattisesti sitä ei voida kenenkään työnkuvaan sisällyttää.

Koskivaaran (2010, 172) mukaan ohjatuissa lukupiireissä osallistujien taustat ovat tavanomaisesti kirjavampia kuin vapaamuotoisten piirien osallistujien. Hän on epäilemättä oikeassa siinä, sillä vapaamuotoiset lukupiirit muodostuvat usein esimerkiksi ystäväjoukosta, jota yhdistää vuosien tuttavuus ja yleensä jokin yhteinen nimittäjä, kuten ikäluokka. Ohjattuihin lukupiireihin taas voi tulla kuka tahansa – joitakin ”vastapareja” mainitakseni esimerkiksi korkeakoulutettu tai vain kansakoulun käynyt, nuori tai vanha, työssäkäyvä tai työtön. Kuten Koskivaara (2010, 173) toteaa, kaikilla näillä asioilla on

vaikutusta siihen, millaista keskustelua piirissä syntyy. Omakohtaisena huomiona sanottakoon, että vieraammassa joukossa saatetaan aluksi hieman arastella kertoa omista lukukokemuksista, kun ei oikein tiedetä miten muut reagoivat. On luultavaa, että vapaammassa piireissä toisilleen tuttujen jäsenten on helpompi avautua ja peilata lukukokemustaan omiin kokemuksiinsa elämässä. Toisaalta taas vapaissa piireissä keskustelu saattaa lähteä helpommin rönsyilemään, kun osallistujien kesken on paljon yhteisiä muistoja ja kokemuksia. Ohjatuissa piireissä vetäjä huolehtii, että keskustelu ei lähtisi sivuraiteille itse asiasta.

Oman kokemukseni mukaan lukupiirit ovat tavallisesti sellaisia, joissa kirjallisuutta käsitellään laidasta laitaan. Yhteisenä nimittäjänä voidaan pitää luetun kirjallisuuden laadukkuutta, mutta muuten usein pidetään niin sanotusti ovet avoimina kaikkiin suuntiin eikä oteta mitään tiettyä rajattua aihetta lukupiirin keskeiseksi sisällöksi. Myös sisällöiltään erilaisia lukupiirejä on kuitenkin valtavasti ja oikeastaan vain mielikuvitus on rajana piiriä perustettaessa, mutta sisältö ei määritä lukupiirityyppiä. Usein lukupiirit ovat kuitenkin kaikille avoimia ja harvemmin ainakaan pienemmissä kaupungeissa on olemassa monia erilaisia ja julkisesti tunnettuja lukupiirejä, vapaamuotoisia voi toki olla vaikka millaisia.

Paljon maailmalla kiertäneet Almgren ja Jokitalo (2010, 196-197) ovat matkoillaan törmänneet lukuisiin erilaisiin lukupiireihin. Jo pelkästään Lontoossa on ollut omat lukupiirinsä 20-30-vuotiaille, lapsille, nuorille, vanhuksille ja perheille. Lukusteisille on ollut tarjolla äänikirjapiiri, dekkarien ystäville taas dekkaripiirejä. Myös sarjakuvaromaanien lukijoille löytyy oma piirinsä. Lontoossa on urdunkielisille oma lukupiirinsä ja Ruotsissakin on Gävlessä pidetty maahanmuuttajien omaa lukupiiriä kirjaston ja kansalaisopiston yhteistyönä. On sanomattakin selvää, että suurissa kaupungeissa tarjonta ja kysyntä ovat aivan toista kuin pienemmillä paikkakunnilla, joissa ei juurikaan kannata piirin suhteen rajauksia asettaa – jokainen jäsen on tervetullut kaikista taustatekijöistä riippumatta, sillä jos jäseniä alettaisiin valikoimaan, voisi hyvin äkkiä käydä niin, ettei mitään lukupiiriä muodostuisikaan.

2.4 Lukupiirit nyt

Lukupiireistä puhuttaessa hyvin tyypillinen mielikuva on varmaankin sellainen, jossa joukko ihmisiä istuu saman pöydän äärellä lukemassa kirjoja joko yksin tai ääneen luettuna vuorotellen tai ohjaajajohtoisesti. Itse asiassa mielikuva on ihan looginen, sillä siinähan vain visualisoituu sanan kaksi osaa ”luku” ja ”piiri”. Lukupiireissä on kuitenkin keskeistä keskustelu ja ajatustenvaihto. Seuraavaksi kuvataan tarkemmin, ketkä kuuluvat lukupiireihin ja miksi niihin halutaan kuulua, mitä kokoontumisissa tehdään ja miten kirjat valitaan.

2.4.1 Lukupiiriläiset

Lukupiirit ovat keskenään välillä hyvinkin erilaisia, mutta lukupiireihin kuuluvien joukko on usein kaikkialla melko samanlainen. Katariina Ervasti (2009, 60-61) toteaa, että lukupiireihin kuuluu tyypillisesti enemmän naisia kuin miehiä. Hän on myös pohtinut syitä siihen, miksi näin on. Yksi syy voi olla lukupiirissä käsitellyssä kirjallisuudessa, sillä Ervasti pohtii vaikuttaako naiskirjailijoiden teosten suosio miesten innokkuuteen tulla lukupiiriin. Hän pohtii myös voisiko tavoitteellisuuden puuttuminen, siis yhteistä tapaamista suuremman päämäärän puuttuminen, heikentää kiinnostusta lukupiireihin. Itse en usko näiden asioiden olevan se olennaisin asia, vaan pikemminkin se, että miesten voi yksinkertaisesti olla vaikea tulla mukaan naisvaltaiseen porukkaan. Tätä samaa Ervastikin pohtii. Ehkä lukupiirit nykyään nähdään jollain tavalla kudinpiirien jatkeena, siis naisten juttuna. Toisaalta lukupiirit ovat monesti sen verran viihteellisiä, että ehkä sekin on vähentänyt miesten määrää niissä. Lukupiirien historia miesten harrastuksena lienee jo unohtunut.

Ahola (2015, 17) sanoo, että lukupiiriläiset ovat iältään keski-ikäisiä tai sitä vanhempia, ja tämä on nähtävissä lukupiireissä kaikkialla. Hän arvelee, että syynä tähän on se, että ikääntyneemmällä on käytettävissään enemmän aikaa (lukuharrastukseen) kuin nuoremmilla. Ahola toteaa myös, että virtuaaliset lukupiirit muodostavat tässä asiassa poikkeuksen, sillä niiden jäsenistö on nuorempaa. Koen, että erilaiset tavat käyttää medioita ja laitteita vaikuttavat siihen, millaisen lukupiirin itselleen valitsee. Tietysti yksittäisen lukijan luonnekin ratkaisee, haluaako hän osallistua lukupiiriin vaikka ihan anonyymisti verkossa vai haluaako hän mieluummin keskustella kasvotusten.

Aholan (2015, 17) mukaan lukupiiriläiset ovat yleensä myös korkeasti koulutettuja, vaikka perinteisesti suomalaiset ovatkin lukeneet ahkerasti koulutustasosta riippumatta. Ahola sanoo, että lukupiirien keskusteleavuus ja mielipiteiden esittäminen on asia, jota toiset lukijat vierastavat. Lukijoita on, mutta kaikki eivät halua tuoda ajatuksiaan lukemastaan julki. Tämä tukee omaa ajatustani siitä, että lukijan luonne ratkaisee pitkälti sen, millaiseen lukupiiriin hän haluaa kuulua, jos haluaa kuulua lainkaan.

2.4.2 Syitä kuulua lukupiiriin

Pääsääntöisesti voidaan ajatella, että kaikkia lukupiiriläisiä yhdistää lukuharrastus. Lukupiireihin tyypillisesti tulevat sellaiset ihmiset, joilla ei ole ketään, kenen kanssa keskustella kirjoista. Lukupiireihin liittyy monesti myös sellaisia ihmisiä, joilla ei aikaisemmin ole ollut aikaa lukea ja he joko aloittavat nyt uuden harrastuksen tai palaavat vanhan tutun lukuharrastuksen pariin. (Ervasti 2009, 59-60.) Lukupiirikirjan lukeminen on mitä suurimmissa määrin sosiaalista ja Ahola (2013, 179) sanookin, että yhteisölliseen lukemiseen suhtaudutaan vakavasti. Käytännössä se Aholan (2015, 24) mukaan tarkoittaa sitä, että valitut kirjat pääsääntöisesti todella luetaan, vaikka ne eivät niin itseä miellyttäisikään. Tausta-ajatuksena lukiessa on, että teoksesta täytyy pystyä myös keskustelemaan. Lukemisesta tulee analyyttisempää kuin silloin, jos lukee ihan muuten vain. Koskivaara (2010, 171) nostaa esille myös sen puolen, että piirissä kuulee erilaisia tulkintoja samasta tekstistä ja se avartaa myös omaa lukukokemusta.

Koskivaaran (2010, 172) mukaan lukupiiriin kuulumisen vaikuttimena ei aina välttämättä ole suinkaan lukuhalu vaan tapahtuman sosiaalinen puoli keskusteluineen. Oman lukupiiriharrastukseni aikana olen nähnyt, että jotkut tulevat lukupiiriin jopa kirja lukematta tai eivät muuten kovinkaan suuresti ota osaa keskusteluun. Silloin todennäköisesti juuri piirin yhteisöllisyys houkuttelee. Monelle varmasti tuntuu hyvältä kuulua porukkaan ja etenkin jos lukupiiri on kirjaston järjestämä, kynnys osallistua on varmasti ja jopa toivottavasti matala. Etenkin pitkään kokoontuneissa lukupiireissä on kehittynyt yhteenkuuluvuuden tunne, joka syntyy vuorovaikutuksesta ja yhteisistä lukukokemuksista (Ahola 2013, 84). Uskon kuitenkin, että yhteenkuuluvuuden tunne on voimakkaampi vapaissa lukupiireissä, sillä niiden osallistujajoukko on usein rajatumpi eikä uusia jäseniä tule. Ohjattuun lukupiiriin taas voi ilmoittautua kuka tahansa ja joku

taas jäädä matkan varrella pois. Lukupiirin kokoonpanon vaihtuminen aina jonkin verran sekoittaa ryhmädynamiikkaa, mutta joskus se on ihan tervetulluttakin.

Joitakuita vetää piiriin lukuhalu, toisille taas sosiaalinen puoli on tärkeämpi. Yksi syy piiriin kuulumiselle voi olla myös halu sivistyä (Ahola 2015, 25). Ervasti (2009, 81) mukaan lukupiireillä onkin myös sivistyksellinen tarkoitus, joka tosin ilmenee hauskasti ja elämyksellisesti eikä vakavasti, kuten sivistyminen yleensä mielletään. Lukupiireissä epäilemättä oppii paljon uutta paitsi ympäristöstään myös itsestään lukijana. Tarinaa tulkitessa voi huomaamattaan löytää itsestäänkin jotain uutta. Kaunokirjallisuus saattaa opettaa lukijalleen niin sosiaalisia taitoja ja muiden ihmisten ymmärtämistä kuin myös esimerkiksi kulttuuria ja historiaa, kuten Lihavainen (2019, 62-63) sanoo. Tuttu turvallinen piiri voi myös rohkaista pohtimaan ja kysymään asioita ja oppimaan muilta keskustelun lomassa.

Ervasti (2009, 81) mainitsee lukupiirien olevan myös terapeutteja, mutta itse uskon sen olevan aika harvoilla syynä kuulua lukupiiriin. Totta kai kirjallisuus voi hoitaa haavoja, auttaa unohtamaan murheensa hetkeksi tai tuoda elämään iloa, ja samoin yhteisölliseen piiriin kuuluminen voi tehdä elämästä rikkaampaa. Varsinaisesti terapeutiksi en ainakaan kaikille avoimia piirejä kuitenkaan koe, koska mahdollisesti muuttuva osallistujajoukko voi rajoittaa keskustelua vaikeista aiheista, kun ei oikein tiedä mitä kaikkea haluaa tai rohkenee kertoa. Lisäksi piirissä keskustelut tietysti saavat osallistujien (luku)kokemuksien kautta uusia suuntia ja joku voi sen kokea puhdistavaksi, mutta oikeat terapeutit ovat sitten asia erikseen ja sellaisia ohjaa asiaan perehtynyt ammattilainen, ei tavallinen kirjastonhoitaja.

Itse liityin kirjastossa järjestettyyn lukupiiriin aluksi siksi, että saisin siitä yhden opintopisteen vapaavalintaisiin opintoihini Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Kynnys osallistua oli matala, sillä olin työskennellyt kyseisessä kirjastossa edeltävänä kesänä ja tuttu paikka helpotti uusien ihmisten pariin menemistä. Ajatuksen tasolla piiri kyllä kiinnosti, mutta siihen kuuluminen tuntui ennen tuota melko vieraalta. Koin kuitenkin, että mielekkään lukuharrastuksen parissa saisin helposti opintopisteen kasaan, joten joskus piiriin kuulumisen alkuperäinen syy voi olla ulkoapäin tuleva velvoite johonkin asiaan liittyen. Piiriin kuuluessani huomasin, että kehityin lukijana paljon ja sain paljon uusia lukuvinkkejä. Joillekin uusien lukuvinkkien saaminenkin voi mahdollisesti olla olennainen syy kuulua lukupiiriin.

Lukupiiriin kuulumisen kiteyttää mielestäni erittäin onnistuneesti Ervastin (2009, 80) haastattelema Carmela Tolppanen Töölön kirjastosta. Hän on todennut, että lukupiireissä on kyse elämyksistä. Niitä minäkin olen saanut valtavasti ja toivoisin jokaisen ohjaamassani lukupiirissä kävijän saavan niitä myös. Uudet elämykset ruokkivat mielestäni mitä tehokkaimmin halua kuulua lukupiiriin, jossa mahdollisesti ohjaajan onnistuessa tehtävässään jokainen pääsee myös haastamaan itseään lukijana.

2.4.3 Lukupiirien kokoontumiset

Lukupiirien kokoontumisessa on olennaista, että ne kokoontuvat säännöllisesti. Yllättävän monesti käyttämässäni lähdekirjallisuudessa (mm. Ahola 2015, 22) mainittiin, että lukupiirien kokoontumisen kuuluu olennaisesti ruoka. Ehkä vapaissa lukupiireissä niin onkin ja esimerkiksi ystäväpiirin kesken saatetaan jopa suunnitella käsiteltävään teokseen sopivia aterioita, mutta ohjatuissa lukupiireissä käsittääkseni se on harvinaisempaa. Tietyt spesiaalihetket, kuten vaikkapa pikkujoulut tai päättäjäiset ennen kesätaukoa, ovat tietysti asia erikseen.

Etenkin ohjatuissa lukupiireissä on yleensä aluksi jonkinlainen alustus aiheeseen ja ohjaaja on voinut kerätä taustatietoa käsiteltävästä kirjasta ja kirjailijasta. Sen jälkeen alkaa vapaan keskustelun vaihe, jota ohjaaja joutuu toisinaan johdattelemaan tai hillitsemään. Itse olen tavannut pitää alustuksen ja kysyä mitä muut ovat kirjasta tuumineet. Tarpeen vaatiessa olen ohjannut puhetta henkilöltä toiselle, summannut näkemyksiä, kertonut omia näkemyksiäni ja esittänyt jatkokysymyksiä. Tämä on varmasti lukupiireissä hyvin tyypillinen tapa toimia.

Aholan (2015, 26) mukaan lukupiireissä käyty keskustelu voidaan jakaa kolmeen elementtiin, jotka ovat arvottaminen, analyysi ja rönsyily. Väitän, että moni lukupiiriläinen tunnistaa keskustelujen noudattavan juuri tätä kaavaa. Ensin jokainen antaa mielipiteensä, sen jälkeen analysoidaan mitä hyvää tai huonoa teoksessa oli ja lopulta keskustelu kasvattaa uusia rönsyjä, joissa on sangen usein viittauksia muihin teoksiin tyylillä ”tämä muistuttaa teosta X”. Koska keskustelun jaottelu elementteihin on mahdollista, keskustelun eteneminen siten lienee yleistä.

Lukupiiriläisillä on erilaisia tapoja kertoa lukemastaan. Jotkut ovat hyvinkin huolellisia ja analyttisiä, toiset taas pintapuolisempia. Moni peilaa lukemaansa omiin

kokemuksiinsa. (Ervasti 2009, 66-67.) Jotkut piiriläiset todella näkevät vaivaa keskustelun eteen, sillä kuten jo edellä käy ilmi, yhteisöllinen lukeminen otetaan vakavasti. Siitä huolimatta kuitenkin pintapuolisempia kertojia ei mitenkään tuomita, vaan jokaisen oma tyyli kertoa otetaan vastaan ja mahdollisesti esitetään lisäkysymyksiä.

2.4.4 Lukupiirien kirjojen valinta

Lukupiirejä voidaan yleisesti ottaen luonnehtia demokraattisiksi, sillä niissä luettavat kirjat valitaan pääsääntöisesti yhdessä kaikkia piiriläisiä kuunnellen. Tavanomaista on, että valitaan yksi yhteinen kirja, mutta jos yksimielisyyttä ei tule, sitten kirjoja voidaan valita kaksikin. Toisinaan aiheena voi olla yleisesti jokin teema. (Ervasti 2009, 62-63). Teema voi olla vaikka jokin genre tai jonkin kirjailijan koko tuotanto. Olen huomannut, että keskustelun kannalta on huomattavasti parempi, jos saadaan valittua yksi yhteinen teos, koska silloin jutun juurta yhteisestä lukukokemuksesta riittää eri tavalla kuin jos yrittäisi yksin esitellä lukemaansa ja saada siitä viriämään keskustelua.

Ohjatuissa piireissä vetäjällä on monesti ehdottajan rooli, mutta demokraattisuuden nimissä myös muilta kysytään aiheoiveita, joista yhdessä valitaan kiinnostavimpia. On tärkeää, että kaikki piiriläiset kokevat, että heillä on sananvaltaa sisältöjä mietittäessä. Vapaissa piireissä usein seuraava emäntä/isäntä saa valita luettavan teoksen ilman muilta kysymistä, mutta se voi uskoakseni vaikuttaa voimakkaastikin piiriin kuulumisen mielekkyyteen – kukapa pakkoluettamisesta pitäisi.

2.5 Kirjastot ja lukupiirit

Kirjastot ja lukupiirit kuuluvat mielestäni yhteen kuin vakka ja kansi. Yksi syy siihen, miksi miellän kirjastot ja lukupiirit yhteenkuuluviksi, on se, että nykyään tuntuu melkein jokaisessa yleisessä kirjastossa kokoontuvan lukupiiri tai useampia. Lukupiirit tuntuvat olevan kasvava trendi ja melko keskeinen palvelumuoto. Aholan (2013, 89) mukaan kirjastoilla onkin erityinen suhde lukupiireihin, koska niillä on samat juuret. Kuten jo edempänä todettiin, varhaisilla lukupiireillä ja niiden lainaamistoiminnalla on oma yhteytensä kirjastolaitoksen kehittymiseen. Ei siis ole mikään ihme, että suurin osa ohjatuista lukupiireistä kokoontuu kirjastoissa (Ahola 2013, 89).

Lihavaisen (2019, 63) mukaan lukupiiritoiminta voi vastata ajassamme tarpeeseen pysähtyä merkitysten äärelle. Se voi myös edistää humaaniutta ja näkökulmia, joita

jatkuva tietotulva saattaa jättää jalkoihinsa. Se saattaa olla yksi selittävä tekijä lukupiirien suosiolle, mutta samalla Lihavainen kiteyttää mielestäni hyvin sen, miksi kirjastot ja lukupiirit sopivat niin hyvin yhteen: kirjastojen tehtävänä on edistää mahdollisuuksia sivistykseen, kulttuurin harrastamiseen, tietojen ja taitojen kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen. Kirjastot ovat sivistyksen ja kulttuurin keitaita, joissa lukupiirien on luonteva kokoontua.

Ratia (2010, 183) sanoo, että lukupiiritoiminta eroaa kirjaston muista palveluista. Hän toteaa, että kirjastossa usein muut palvelut ovat yksisuuntaisempaa toimintaa, mutta lukupiiritoiminnassa merkittäväksi nousee vuorovaikutteisuus. Ratia toteaa, että lukupiirin osallistujilla, kohteilla eli käytännössä siis käsiteltävillä teoksilla ja tiloilla on kaikilla sama painoarvo. Se on ehkä hieman monimutkaisesti sanottu, mutta luulen ymmärtäneeni hänen pointtinsa, joten koitan avata sitä hieman. Kirjastopalveluissa usein kirjastotila ja -aineistot ovat merkittäviä: asiakas tulee, asiakas lainaa. Jokainen asiakas on tietysti tärkeä muutenkin, mutta lukupiireissä yksittäiset osallistujat nousevat yhtä olennaisiksi kuin tila ja aineisto. Esimerkiksi lainaamistoiminnassa asiakkaat ovat tavallaan ”eriarvoisia” siinä mielessä, että joku on aktiivinen lainaaja ja lainaa suuria määriä kasvattaen lainaustilastoja, kun taas joku toinen voi käydä harvakseltaan lainaamassa kirjan tai pari. Arvotusajattelu on itselleni kuitenkin hieman vieras.

Aholan (2013, 90) mukaan lukupiirien ohjaaminen kehittää kirjastotyöläisen ammattitaitoa. Siinä hän on kyllä oikeassa, sillä ihan kuten hän sanoo, lukupiirityössä kehittyi niin kirjallisuudentuntemus kuin sosiaaliset taidotkin. Ahola kertoo, että Ruotsissa lukupiirityö kuuluu jo kirjastoammatilliseen koulutukseenkin. Suomessa tähän ei ole minun ymmärtääkseni ainakaan erillisten opintojaksojen tasolla menty, vaan lähinnä se voi olla yksi toimintamuoto kirjallisuuskursseilla. En kuitenkaan yllätyisi, jos jälleen kerran suomalaiset ottaisivat ruotsalaisista mallia ja lukupiirityö tulisi näkyvämmiin osaksi koulutusta. Ahola (2013, 194) lainaa Katariina Ervastia, joka on haastatellut lukupiirejä ohjaavia kirjastonhoitajia, ja toteaa, että lukupiiritoiminta on uudenlaista asiakaspalvelua. Lukupiiri asiakaspalveluna on huomattavasti henkilökohtaisempaa, keskusteluvampaa ja yhteisöllisempää kuin tavanomainen asiakaskontakti lainaustiskillä. Lainaus- ja palautusautomaattien yleistyessä lukupiirin keskustelevuus mielestäni vain korostaa eroa muuhun asiakaspalveluun.

Vaikka kirjastot ja lukupiirit sopivatkin niin hyvin yhteen, ei lukupiirin muodostuminen isohkossakaan kirjastossa ole itsestäänselvyys. Kuten Ervasti (2009, 55) sanoo, lukupiirin kysyntään vaikuttaa myös asiakaskunta. Vaikka asiakkaita muuten riittäisi, ei ole itsestään selvää, että he ottaisivat lukupiiriasian omakseen ja todella tulisivat lukupiiriin. Mielestäni siinä heijastuu sama asia kuin monessa muussakin asiassa, jotka tulevat vaikkapa asiakaskyselyissä esiin. Monesti esimerkiksi toivotaan laajempia aukioloja, mutta kun muutos toteutetaan, ei niitä välttämättä osata hyödyntää. Kyselyissä on niin helppo toivoa kaikenlaista, mutta kasvaako se toiminnaksi, niin se onkin ihan toinen juttu. Kerran käyntiin saatu lukupiiri huomioideni mukaan yleensä jatkaa toimintaansa vuosikautia. Kuitenkin piiriläisten muuttuvat elämäntilanteet tai vaikka ohjaajan vaihtuminen voivat muuttaa piiriä niin, että se hiipuu pois. Lukupiiritoiminta on siis lopulta tavallaan kiinni ”suhdanteista”, siitä, että kaikki loksahdaa paikoilleen oikeaan aikaan.

3 EEPOS

Tässä luvussa taustoitetaan gradututkimuksessa tarkasteltujen lukupiirien toiminta- aluetta eli Eepos-kirjastokimppaa. Kimpasta kerrotaan tarkemmin luvussa 3.1 ja luvussa 3.2 luodaan lyhyt katsaus niihin Eepos-kirjastoihin, joissa toimii tutkimuksen kriteerit täyttävä lukupiiri. Gradututkimuksessani on tarkasteltu ainoastaan kaikille avoimia ja maksuttomia lukupiirejä, jotka tavoitettiin sähköpostikierroksen kautta. Jokainen kriteerit täyttävä lukupiiri osallistui tutkimukseen.

3.1 Eepos-kimppa

Eepos-kimppa on helmikuussa 2017 toimintansa aloittanut kirjastokimppa, jossa on mukana kaikkiaan 22 kuntaa (Kauhava: Eepos yhdistää kirjastot, [viitattu 5.1.2020]). Mukana kimpassa ovat kaikki Etelä-Pohjanmaan kunnat eli Alajärvi, Alavus, Evijärvi, Ilmajoki, Isojoki, Karijoki, Kauhajoki, Kauhava, Kuortane, Kurikka, Lapua, Seinäjoki, Soini, Teuva, Vimpeli ja Ähtäri. Näiden lisäksi kimppaan kuuluvat maakuntarajojen ylitse myös Isokyrö, Kaskinen, Laihia, Perho ja Veteli. (Eepos: Tietoa meistä, [viitattu 5.1.2020].) Palvelupisteitä näissä kunnissa on yhteensä kaikkiaan 50 (Eepos: Palvelupisteet ja aukioloajat, [viitattu 5.1.2020]).

Kaikissa Eepos-kirjastoissa on yhteiset käytösäännöt ja niissä käy sama kirjastokortti, sillä asiakastietokanta on yhteinen. Myös aineistotietokanta on yhteinen, samoin verkkopalvelu. Aineistokuljetukset tuovat asiakkaan ulottuville aineistoa koko kimpan alueelta. Eepos-kimpan perustamisen taustalla on pyrkimys auttaa säilyttämään alueen kirjastopalveluiden taso tai jopa parantaa sitä yksittäisten kuntien taloustilanteista riippumatta. (Kauhava: Eepos yhdistää kirjastot, [viitattu 5.1.2020].)

Eepos-kimpan hallinnossa ylintä päätäntävaltaa käyttää Eepos-johtoryhmä, jossa jokaisella kunnalla on oma jäsenensä (Kauhava: Eepos yhdistää kirjastot, [viitattu 5.1.2020]). Käytännössä tuo jäsen on usein kunkin kunnan kirjaston- tai kirjastotoimenjohtaja. Eepos-kimpan eräänlainen keskus on Seinäjoen kaupunginkirjasto, joka vielä kimpan perustamisen aikoihin oli myös alueen maakuntakirjasto. Seinäjoki sijoittuu myös maantieteellisesti keskelle kimppaa.

3.2 Eepos-kirjastojen lukupiirit

Eepos-kirjastojen lukupiirien tilannetta lähdin kartoittamaan lähettämällä jokaiseen kirjastoon sähköpostiviestin, jossa tiedustelin kokoontuuko kirjastossa kriteerit täyttävää lukupiiriä. Samassa yhteydessä tiedusteltiin myös lukupiirien vetäjien tarkempia yhteystietoja, jotta voisin jatkossa olla yhteydessä suoraan heihin kyselyyn vastaamisen ja aikataulutuksen tiimoilta. Nämä viestit lähtivät kirjastoihin syyskuun alussa vuonna 2019.

Olin päättänyt rajata tutkimustani siten, että siihen otettaisiin mukaan ainoastaan kaikille avoimet ja maksuttomat kirjastoissa kokoontuvat lukupiirit. Näihin voisi sisältyä kirjastojen itsensä tarjoamia lukupiirejä tai jonkin muun tahon järjestämiä avoimia ja maksuttomia lukupiirejä. Tämä rajasi heti esimerkiksi kansalaisopistojen lukupiirit pois, koska ne ovat maksullisia. Tällaisia piirejä sain kuulla olevan muutamissa Eepos-kirjastoissa. Tässä tutkimuksessa en lähtenyt edes yrittämään tavoittaa mahdollisia suljettuja lukupiirejä, joita kirjastoissa saattaa myös kokoontua, koska kaikkia niitä olisi ollut lähes mahdotonta tavoittaa edustavan otoksen saamiseksi tällaisista lukupiireistä. Suljettuja lukupiirejä voisivat olla vaikkapa jonkin kaveriporukan omat piirit, jotka eivät siis ole avoimia kaikille.

Asetin lukupiireille rajoitukseksi myös sen, että piirin tuli olla kokoontunut vähintään yhden (luku)vuoden ajan, jotta se voisi olla tutkimuksessa mukana. Syynä tähän rajaukseen oli se, että tällaisten jo jonkin aikaa kokoontuneiden piirien jäsenten saattoi olettaa muodostaneen lukupiiritoiminnasta oman kuvan, joka helpottaa kyselyyn vastaamista.

Eepos-kirjastoista löytyi kaikkiaan 13 kriteerit täyttävää lukupiiriä, joista jokainen osallistui tutkimukseen. Kyselytutkimukseen osallistuneet lukupiirit kokoontuvat Jalasjärven, Jurvan, Karijoen, Kauhajoen, Kurikan, Laihian, Lappajärven, Lapuan, Nurmon, Peräseinäjoen, Seinäjoen ja Soinin kirjastoissa. Seinäjoen kirjastossa kokoontuu kaksi eri henkilön vetämää kriteerit täyttävää lukupiiriä. Lisäksi Eepos-kirjastoista kerrottiin, että niissä kokoontuu myös 7 muuta lukupiiriä, jotka eivät täyttäneet tutkimuksen kriteerejä. Ne olivat joko kansalaisopiston tai muun tahon maksullisia lukupiirejä tai alle vuoden kokoontuneita piirejä. Eepos-kirjastoista löytyy siis kaiken

kaikkiaan aktiivista lukupiiritoimintaa, joten alueen lukupiirien tutkiminen oli siltäkin osin mielekäs valinta.

4 TUTKIMUS

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen tekemistä kuvailemalla tutkimusongelmat ja tutkimuksen lähtökohdat luvussa 4.1, tutkimusmenetelmästä kerrotaan luvussa 4.2 ja tutkimuksen toteutuksesta kerrotaan luvussa 4.3. Tutkimusmenetelmät on jaettu alalukuihin 4.2.1 ja 4.2.2, joissa kerrotaan tarkemmin mitä aineistonkeruumenetelmää käytettiin ja millainen otanta otettiin. Tutkimuksen toteutuksesta esitellään kyselylomakkeen valmistamisprosessi sekä kyselyn käytännön toteutuksen yksityiskohdat.

4.1 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimusongelmana tässä tutkimuksessa oli se, että haluttiin saada selville ajantasaista tietoa tietyin kriteerein rajatuista Eepos-kirjastojen lukupiireistä (kriteereistä kerrotaan tarkemmin luvussa 3.2 Eepos-kirjastojen lukupiirit) ja niiden merkityksestä jäsenilleen. Olennaisia tutkimuskysymyksiä olivat millaisia ihmisiä lukupiireissä käy, miksi he kuuluvat lukupiiriin ja mikä lukupiirin merkitys heille on.

Työssäni Jalasjärven kirjastossa olen monet kerrat ollut lähettämässä kirjoja seutukuljetuksissa alueen eri lukupiireille, joten ennen tutkimuksen aloittamista oli tiedossa, että Eepos-kirjastoissa on sangen aktiivista lukupiiritoimintaa. Lukupiiri aiheen tutkiminen kiinnosti minua henkilökohtaisista syistä, sillä lukupiiri on kuulunut harrastuksiini jo vuodesta 2012 lähtien ja sittemmin olen perustanut kirjastoomme myös oman lukupiiriin, jonka vetäjä olen.

Eepos-kimppa oli minulle luontaisin tutkimusalue niin asuin- kuin työpaikkani vuoksi ja kun sen kirjastojen lukupiireistä ei ole tällaista tutkimusta aiemmin tehty, ajattelin, että olisi kiinnostavaa saada aiheesta tutkimustuloksia. Alustavana hypoteesina tutkimuksessa oli, että lukupiirit ovat jäsenilleen tärkeitä joko lukuharrastuksen kannustimena tai sitä täydentävänä osana. Halusin selvittää pitääkö hypoteesi paikkansa ja mitä vaikuttimia lukupiiriin kuulumiselle todella on.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää, millaisia ihmisiä lukupiireihin kuuluu, mikä harrastuksessa motivoi ja mikä lukupiirin merkitys heille on. Siten perusjoukkona eli tutkittavana ryhmänä (Tilastokeskus: Perusjoukko, [viitattu 7.1.2020]) tässä tutkimuksessa Eepos-kirjastojen kaikille avoimien ja maksuttomien lukupiirien jäsenet.

Tutkimuksen perusjoukon rajaaminen oli hyvin helppoa, sillä ainoastaan lukupiiriläisillä itsellään voisi olla kyselyyn vastaamiseen tarvittavaa tietoa. Perusjoukon suhteen ei tarvinnut tehdä minkäänlaisia muita rajoituksia esimerkiksi iän tai muun taustamuuttujan suhteen, koska oli oletettavaa, että lukupiireihin kuuluu joukko ihmisiä, joilla on kaikilla yhtäläiset valmiudet ymmärtää kyselyssä esitetyt kysymykset.

Kyselytutkimus tuntui aineistonkeruumenetelmää valittaessa sopivimmalta vaihtoehdolta, koska se soveltuu hyvin kvantitatiivisen tiedon keräämiseen. Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa halutaan kerätä yksityiskohtaista numeerista tietoa tutkittavasta aiheesta, ja juuri sitä tässä tutkimuksessa haettiin. Kyselytutkimuksen toteuttaminen kyselylomaketta käyttäen on suosituimpia kyselytutkimuksen toteuttamistapoja ja se sopi tähän tutkimukseen oikein hyvin, koska sen avulla aineiston kerääminen on ripeää eikä vaadi tutkimuksen tekijältä suurta ajallista panostusta tai välttämättä lainkaan läsnäoloa tutkimustilanteessa. (Kananen 2010, 74).

4.2.1 Aineistonkeruumenetelmä

Kyselylomake on Vallin (2018, 92) mukaan yksi perinteisimmistä tutkimusaineiston keruutavoista ja sen kaikkein perinteisin muoto on paperilomakkeella toteutettu kysely. Tässä tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui hyvin nopeasti paperisella lomakkeella toteutettava lomaketutkimus. Lomaketutkimuksella saataisiin yksityiskohtaista numeerista tietoa ja koska aineistonkeruu suunniteltiin tapahtuvaksi lukupiirien kokoontumisissa, tuntui paperisen lomakkeen käyttö kaikkein helpoimmalta tiedonkeruutavalta. Näin minimoitaisiin niin tutkimuksen tekijän kuin lukupiirienkin vaivaa, kun ei tarvitsisi huolehtia tarvittavia laitteita paikalle eikä viedä varsinaista lukupiiriaikaa niiden käynnistelyyn.

Tässä tutkimuksessa alipeiton vaara olisi voinut tulla silloin, jos aineistonkeruu olisi toteutettu ainoastaan verkkolomakkeella. Alipeitto tarkoittaa sitä, että kaikki perusjoukon jäsenet eivät pysty vastaamaan kyselyyn, koska heiltä puuttuu tarvittavat laitteet tai kyky käyttää niitä (Tilastokeskus: Alipeitto, [viitattu 7.1.2020]). Paperilomakkeella toteutetussa kyselyssä tuota riskiä ei kuitenkaan ollut, sillä se olisi varmasti kaikille tuttu ja siihen olisi helppo vastata. Paperisen kyselyn rinnalle olisi ollut kyllä mahdollista tehdä vaihtoehdoksi verkkokysely, mutta päätin suorittaa koko aineistonkeruun samalla tavalla. Ylipeiton eli perusjoukkoon kuulumattomien vastaajien riskiä verkkolomakkeetkin olisi tuonut, jos kyselylinkkiä olisi jaettu vain lukupiireissä (Tilastokeskus: Ylipeitto, [viitattu 7.1.2020]). Pelkällä paperisella lomakkeella tapahtuva aineistonkeruu tuntui kuitenkin itselleni helpoimmalta tavalta hahmottaa kerätty aineisto, sillä lomakkeet palautettiin minulle lukupiireistä yhteisessä palautekuussa. Samalla se antoi konkretiaa siitä, että aineisto alkaa karttua.

4.2.2 Otanta

Otannan tarkoituksena on saada yleistettävissä olevia tutkimustuloksia perusjoukosta tutkimatta koko perusjoukkoa kokonaistutkimuksena. Otantamenetelmille on yhteistä se, että niiden tärkein ominaisuus on satunnaisuus. Olennaista on, että kuka tahansa perusjoukosta voi tulla valituksi otantaan yhtä suurella todennäköisyydellä. (Valli 2018, 102)

Heikkilä (2014, 31) sanoo, että kokonaistutkimuksen tekeminen kannattaa, jos tutkittavia yksiköitä on alle 100, mutta kyselytutkimuksissa kokonaistutkimuksia saatetaan tehdä jopa 200-300 yksikön suuruisesta perusjoukosta. Saatua selville, että tutkimukseni kriteerit täyttäviä lukupiirejä löytyy Eepos-kirjastoista 13, arvioin, että kohdeperusjoukkooni saattaisi kuulua varovaisesti arvioiden noin 104 yksilöä. Kohdeperusjoukko tarkoittaa kaikkia tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olevia yksilöitä. Kohdeperusjoukon arvion taustalla oli arvio siitä, että jokaiseen lukupiiriin kuuluisi 8 jäsentä. Kehikkoperusjoukoksi eli käytännössä tavoitettavissa olevien yksilöiden määräksi arvioin 91 yksilöä – siis noin 7 paikalla olevaa jäsentä lukupiiriä kohti. (Heikkilä 2014, 32.)

Periaatteessa tässä tutkimuksessa olisi voinut olla mahdollista tavoittaa jokainen perusjoukon jäsen vastaamaan kyselyyn, mutta siitä huolimatta tässä tapauksessa ei lähdetty tekemään kokonaistutkimusta. Kuten Heikkilä (2014, 32) toteaa, vaikka

perusjoukon pystyisikin yksiselitteisesti määrittää, voi kaikkien siihen kuuluvien yksilöiden tavoittaminen olla silti käytännössä mahdotonta. En pitänyt kokonaistutkimuksen tekemistä tässä tapauksessa sopivana vaihtoehtona. Syynä tähän on se, että lukupiirien jäsenmäärä on harvoin stabiili eli elämistä tapahtuu koko ajan: joillekin lukupiiriharrastus on satunnaisempaa, jotkut osallistuvat piirin kokoontumisiin sääntillisesti joka kerta, jotkut lakkaavat käymästä piirissä ja uusia tulee tilalle. Avoimissa piireissä ei myöskään välttämättä ole olemassa samankaltaista jäsenlistaa kuin esimerkiksi kansalaisopistojen piireissä, joten vaikka kokonaistutkimus olisi periaatteessa voinut olla mahdollinen, ei se sitä välttämättä olisi ollut käytännössä.

Tutkimuksessa päädyttiin siis otantaan. Valli (2018, 102) sanoo, että otannan kokoon vaikuttaa aina se, mitä tutkitaan ja kuinka suuri perusjoukko on. Hänen mukaansa otannan koko on yleensä alle 20 prosenttia perusjoukosta eikä otannassa ole mielekästä tutkia esimerkiksi 50 prosenttia perusjoukosta, koska tuskin toisen puolikkaankaan tutkiminen tuottaisi isoa ongelmaa. Tässä tutkimuksessa kohdeperusjoukon 104 yksilöstä arvioitiin valikoituvan kehikkoperusjoukkoon ja sitä myöten myös otantaan 91 yksilöä, mikä tarkoittaa 87,50 % perusjoukosta. On totta, että tässä ollaan jo hyvin lähellä kokonaistutkimusta, mutta edellä esitettyjen seikkojen vuoksi otantatutkimus tuntui kuitenkin parhaalta vaihtoehdolta – etenkin, kun kohdeperusjoukon todellisesta yksilömäärästä ei ollut täyttä varmuutta.

Otantamenetelmää valitessa oikeastaan mikään niistä ei tuntunut sopivalta. Koska aineisto haluttiin kerätä lukupiirien kokoontumisien yhteydessä tapahtuvassa kyselyssä, oli luonnollista, että kyselyyn vastaavat kunkin piirin osalta ne jäsenet, jotka sillä hetkellä ovat paikalla. Siitä syystä käytetyimpien otantamenetelmien eli yksinkertaisen satunnaisotannan, systemaattisen otannan, ryväotannan tai ositetun otannan, jotka ovat todennäköisyysotannan muotoja, tunnusmerkit eivät täyttyneet. (Kananen 2010, 97). Tässä tutkimuksessa päädyinkin toimimaan todennäköisyysotannan kaltaisesti. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että lomakkeet jaettiin lukupiireihin täytettäväksi eli ne olivat tuona kertana jokaisen lukupiiriläisen yhtäläisesti saatavilla. Heillä kaikilla oli siten yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi otokseen.

4.3 Toteutus

Tämän gradututkimuksen aineistonkeruu tapahtui loka-marraskuussa 2019 lukupiirien kokoontumisaikoihin mukautuen, sillä aineistonkeruu päädyttiin toteuttamaan lukupiirien kokoontumisten yhteydessä, jotta lukupiiriläiset tavoitettaisiin mahdollisimman kattavasti vastaamaan kyselyyn. Käytännön toteutuksessa koen olleen suurena apuna paitsi yhteistyöhalukkaat lukupiirien ohjaajat ja koko lukupiirit, myös sen, että pystyin hyödyntämään Eepos-kirjastojen sisäisiä aineistonkuljetuksia kyselylomakkeiden lähettämisessä minulta lukupiireihin ja heiltä takaisin minulle.

4.3.1 Lomake

Tutkimus toteutettiin lomakkeella, joka löytyy tämän tutkielman liitteistä (Liite 1). Kyselylomakkeen muotoilussa on monia huomioon otettavia seikkoja, jotka vaikuttavat niin tutkimustuloksiin kuin myös mielekkyyteen vastata kyselyyn. Valli (2018, 93) toteaaakin osuvasti, että huolellisesti muotoillut kysymykset luovat pohjan tutkimuksen onnistumiselle.

Lähdin rakentamaan lomaketta kertomalla sen alussa mitä käyttötarkoitusta varten kysely on tehty ja mitä sillä pyritään selvittämään. Ahola (2007, 67) sanookin, että perusteluilla on havaittu olevan yhteys saatujen vastausten laatuun. Heti lomakkeen alussa on myös hyvä rakentaa luottamusta, mihin pyrinkin painottamalla, että vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja yksilöimättä.

Minulla oli alusta alkaen melko selvä käsitys siitä, millainen kyselylomakkeen rakenteesta tulisi. Lomakkeen alkuun sijoitin taustakysymykset, joiden jälkeen tulisivat varsinaiset tutkittavaa aihetta koskevat kysymykset. Vaikka Kanasen (2010, 92) mukaan taustatietokysymykset sijoitetaan usein kyselyn loppuun, halusin sijoittaa ne lomakkeen alkuun, kuten muun muassa Valli (2018, 94) kehottaa tekemään. Näin taustatietokysymykset toimivat lämmittelynä varsinaisiin kysymyksiin vastaamiselle. Taustatietokysymyksiksi valitsin sukupuolen, iän ja elämäntilanteen. Harkitsin myös koulutusasteen ottamista taustatietokysymyksiin, mutta päädyin jättämään sen kuitenkin pois. Koin, että elämäntilanne vaikuttaa lukupiiriharrastuksen aktiivisuuteen todennäköisesti enemmän kuin koulutustausta. Tämän päätöksen perustin osaltaan myös siihen, että Ahola (2015, 17) on sanonut suomalaisten perinteisesti olevan ahkeria

lukijoita koulutustaustasta riippumatta, mutta lukupiirien keskusteleavuus on se asia, jota jotkut lukijat vierastavat.

Valli (2018, 94) ohjeistaa rakentamaan lomakkeen siten, että ensin tulevat taustakysymykset, joita seuraavat helpot tutkittavaa aihetta koskevat kysymykset, sitten arkojen aihealueiden kysymykset ja lopuksi jäädyttelykysymykset. Oman lomakkeeni muotoilussa pidin kuitenkin olennaisimpana sitä, että kysymykset esitettäisiin loogisessa järjestyksessä, enkä niinkään ajatellut kysymysten tyyppiä lomakkeelle sijoittamisen suhteen. Kuitenkin lomakkeestani muodostui melko pitkälti sellainen, kuin Vallikin suosittelee. Kysymykset 1-3 ovat taustatietokysymyksiä, joita seuraavat kysymykset 4-9 ovat niin sanottuja helppoja, tosiseikkoihin perustuvia kysymyksiä omasta lukupiiriharrastuksesta ja lukupiiristä. Kysymykset 10, 11, 13, 14 ja 15 puolestaan ovat mielipiteitä tiedustelevia kysymyksiä, siis niin sanottuja arkojen aihealueiden kysymyksiä, joilla selvitetään harrastuksen merkitystä vastaajalle, erilaisia syitä lukupiiriin kuulumiselle, lukutottumuksien muutosta ja piirissä käsiteltyä kirjallisuutta. Kysymys 12, jossa kysytään, kuka valitsee luettavat kirjat, on sijoitettu aiheena loogisesti, vaikka onkin tyypiltään samanlainen helppo tosiasiaan perustuva kysymys kuin kysymykset 4-9. Lomakkeen viimeinen kysymys on avokysymys, joka toimii jäädyttelykysymyksenä.

Lomaketta tehdessä on tärkeää miettiä myös kielellistä muotoilua ja kysymysten asettelua (Valli 2018, 93; 95). Jokaisen kyselyyn vastaajan tulisi käsittää kysymykset samalla tavalla kuin tutkija on tarkoittanut, muuten tulokset vääristyvät. Lisäksi tulee olla tarkkana, ettei kysymyksistä muodostu johdattelevia. Sanamuodot onkin syytä valita huolella. (Valli 2018, 93.) Aholan (2007, 57) mukaan kysymykset tulisi ymmärtää kertalukemalta. Kielellisen muotoilun yksiselitteisyyttä ja lomakkeen loogisuutta pyrin varmistamaan siten, että lomake oli kommentoitavana graduseminaarissa ja lisäksi pyysin kahta seminaarin ulkopuolista henkilöä kommentoimaan sitä ennen kuin kysely lähti lukupiireihin vastattavaksi.

Pyrin pitämään kyselylomakkeen tutkimuskysymykset huomioon ottaen mahdollisimman lyhyenä, koska tiedän jo omastakin kokemuksesta, että pitkiin kyselyihin vastaaminen voi muuttua puuduttavaksi. Lomakkeen pituutta onkin tärkeä miettiä niin Vallin (2018, 95) kuin Aholankin (2007, 60) mukaan. Vaikka halusin

lomakkeestani napakan, en halunnut muokata kirjasinkokoa tai rivivälejä liian pieniksi luodakseni illuusiota lyhyestä kyselystä, sillä halusin lomakkeen olevan helposti luettava ja täytettävä. Lomakkeen ulkoasun on todettu vaikuttavan vastaamismotivaatioon (Ahola 2007, 61). Pidin sen mielessä koko ajan lomaketta muodostaessani.

Päätin, että lomakkeen kysymykset tulevat olemaan pääosin suljettuja kysymyksiä eli niissä on vastausvaihtoehdot valmiina. Se tekee vastauksista yhdenmukaisia, mutta myös helpottaa vastausten syöttämistä koneelle. Lisäksi koin, että valmiit vastausvaihtoehdot ehkäisevät kysymysten virhetulkintoja, vaikka taas toisaalta minun piti miettiä erityisen tarkkaan, millaisia vastauksia kysymyksiin voisi tulla, eli mielikuva vastausvaihtoehdoista piti olla selkeä. On myös tärkeää huomioida se, että jokaiselle vastaajalle löytyy aina sopiva vastausvaihtoehto, sillä siten vältetään kysymyksiin vastaamatta jättäminen. Tästä syystä joihinkin kysymyksiin on annettu vaihtoehto ”joku muu, mikä?”. Ihan jokaiseen kysymykseen sitä ei ole annettu, sillä joissakin tapauksissa se ei sopinut kysymyksen asetteluun tai koin vastausvaihtoehdot riittävän kattaviksi. Viimeinen kysymys on avovastauskysymys, johon oli mahdollisuus mainita sellaisia asioita, joita suljetuissa kysymyksissä ei pystynyt tuomaan esille. (Valli 2018, 96; 113-114.)

Kyselyn mielipidettä mittaavat kysymykset ovat 10, 11, 13, 14 ja 15. Ne ovat muodoltaan hyvin erityyppisiä. Kysymykset 13 ja 15 ovat matriisikysymyksiä eli niissä kysytään peräkkäin montaa eri asiaa, joissa vastausvaihtoehdot ovat samat. Matriisikysymyksiä asteikoksi valitsin viisiportaisen asteikon, jossa 5 merkitsee tärkeintä ja 1 vähiten tärkeää, hieman eri sanamuodoin ilmaistuna. Molemmissa 3 merkitsi neutraalia ”siltä väliltä”, mikä on Likertin asteikon mukaista samoin kuin pariton määrä vastausvaihtoehtoja (Valli 2018, 106).

4.3.2 Aineistonkeruu käytännössä

Kyselylomake valmistui syyskuussa 2019 ja lokakuun alussa lähetin lukupiirien vetäjille tai muille yhteyshenkilöille sähköpostit, jossa vielä tiedusteltiin lukupiirien osallistumista tutkimukseen sekä piirien tulevia kokoontumisaikoja. Jokainen kriteerit täyttävä lukupiiri oli halukas osallistumaan tutkimukseen. Aineistonkeruu lähti käyntiin nopeasti tuon viestin jälkeen ja kokonaisuudessaan aineisto oli kerätty marraskuun lopussa ja viimeiset lomakkeet palautettuna joulukuun alussa 2019. Aineistonkeruun ajoittaminen syksyyn tuntui järkevältä, jotta aineisto olisi jo kasassa ja käytettävissä keväällä.

Aineistonkeruussa pystyttiin hyödyntämään Eepos-kirjastojen välisiä aineistonkuljetuksia, joiden matkassa lomakekuoret kätevästi kulkivat kirjastosta toiseen. Kuljetuksissa oli se hyvä puoli, että niiden mukana tiesi lomakkeiden ehtivän aina perille ajoissa ennen sovittua vastausajankohtaa. Palautuskuoret tulivat takaisin seuraavassa kuormassa. Koska kyselyssä ei tiedusteltu mihin lukupiiriin vastaaja kuuluu, päädyin siihen, että palautuskuoret olivat erikseen ja niissä ei ollut muita merkintöjä kuin niihin valmiiksi kirjattu vastaanottajan nimi ja kirjasto (käytännössä siis oma nimeni ja työpaikkani Jalasjärven kirjasto). Näin pyrittiin tukemaan sitä, että jokainen vastaaja säilyttää täydellisen anonymiteetin.

Vallin (2018, 99) mukaan sellaisissa tutkimuksissa, jotka toteutetaan jonkun muun kuin tutkimuksen varsinaisen tekijän valvonnassa, on tärkeää ohjeistaa valvojaa kyselyn täyttämiseen liittyvistä seikoista. Lukupiireille lähteneiden lomakenippujen ohessa olikin ohjaajille lyhyt ohjeistus siitä, miten kysely käytännössä toteutetaan. Tärkeänä pidin sitä, että samankaltaisten vastaustilanteiden luomiseksi kyselyyn vastattiin lukupiirikokoontumisen yhteydessä eikä lomakkeita viety kotiin. Tällä ehkäistiin myös sitä, että lomakkeita jäisi palauttamatta ja näin ollen tietoa keräämättä. Tämä tuntui hyvältä valinnalta myös siksi, että aineistonkeruun etenemistä oli näin helppo hahmottaa ja aineistonkeruu tapahtui isosta joukosta ripeästi. Jäi lukupiirien itsensä päätettäväksi missä kohtaa kokoontumista kyselyyn vastattiin. Kyselyyn vastaaminen ei ollut pakollista.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan kyselytutkimuksen tuloksia. Aliluvussa 5.1 käydään läpi vastaajaprofiilia: minkä ikäisiä ja millaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä lukupiireihin kuuluu. Lukupiiriharrastusta käsitellään omassa luvussaan 5.2 lukupiiriin liittymisen ja osallistumisen kannalta. Lukupiirien merkitykseen lukupiiriläisille, siis kyselyyn vastaajille, tutustutaan luvussa 5.3. Se on jaettu alaotsikoihin lukupiiriin kuulumisen syistä ja lukupiiriharrastuksen tärkeydestä. Lopuksi luvussa 5.4 aineistosta käydään läpi myös lukupiirissä käsiteltävää kirjallisuutta koskevat kysymykset ja lukupiirikirjallisuuden mahdollisesti tuomat muutokset vastaajien lukutottumuksissa.

5.1 Vastaajat

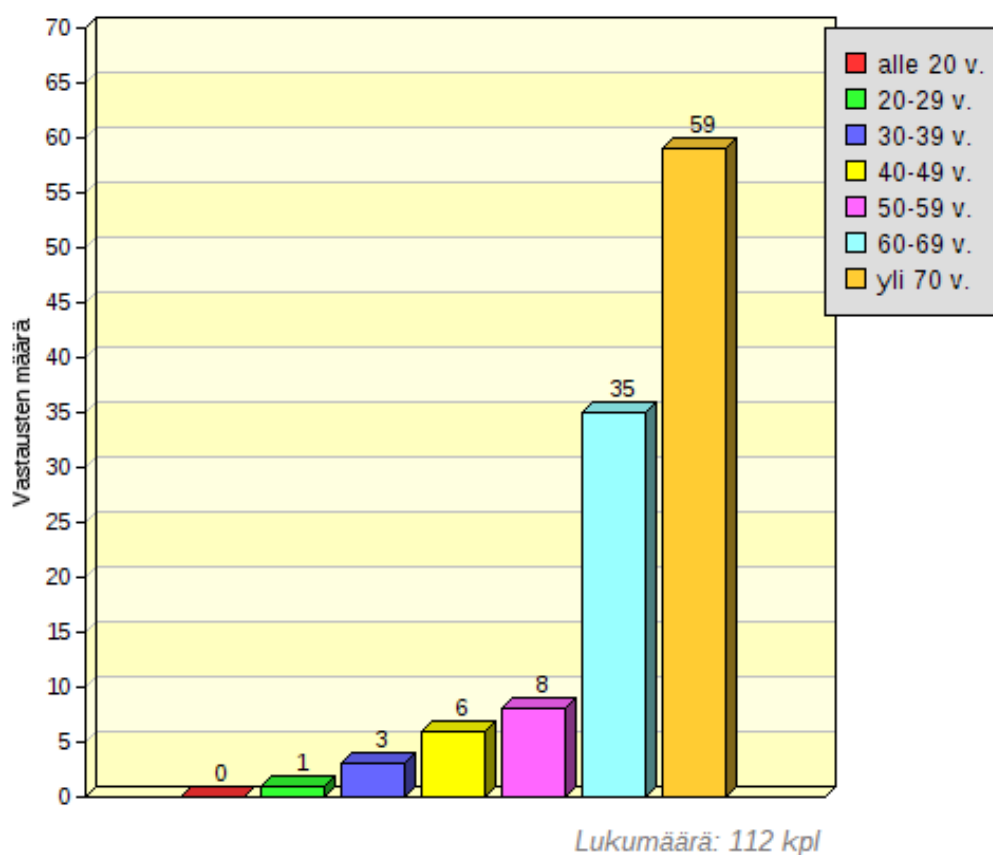
Kyselylomake oli lukupiirikierroksella Eepos-kirjastojen kaikille avoimissa ja maksuttomissa lukupiireissä syksyllä 2019. Ensimmäiset lukupiirit vastasivat kyselyyn lokakuun puolivälin tienoilla ja viimeinen marraskuun lopussa. Vastauksia näistä 13:sta lukupiiristä kertyi 112 kappaletta. Kyselyyn vastaaminen oli lukupiiriläisille vapaaehtoista, mutta on luultavaa, että piirien kokoontumisten yhteydessä suoritettulla aineistonkeruulla on saatu kerättyä kattava ja realistinen kokonaiskuva Eepos-kirjastojen lukupiireistä ja piiriläisistä.

Kyselyyn vastanneista 112 henkilöstä naisia oli 90 ja miehiä 22. Kukaan vastaajista ei ollut ilmoittanut olevansa muunsukupuolinen tai ettei halua kertoa sukupuoltaan. Prosentuaalisesti naisvastaajia oli siis 80,36 % ja miesvastaajia 19,64 % (Taulukko 1.). Luvuista on nähtävissä, että selkeä enemmistö ainakin kunkin piirin aineistonkeruuhetkellä paikalla olleista Eepos-kirjastojen lukupiiriläisistä on naisia. Tulos ei ole yllätys, kun otetaan huomioon se, että naisvaltaisuus on suomalaisissa lukupiireissä muutenkin yleistä. Koska sukupuolijakauma on näin selkeä, ei jatkossa ole mielekäästä lähteä tekemään suuria yleistyksiä esimerkiksi lukupiiriharrastuksen merkityksestä miehille. Niitäkin tuloksia kuitenkin esitellään tämän tutkimusalueen ja -aineiston osalta, koska ne kertovat osaltaan olennaista asiaa juuri Eepos-kirjastojen lukupiirien osalta.

Taulukko 1. Vastaajamäärät sukupuolittain.

	Vastaajien lukumäärä	Prosentti- osuus
nainen	90	80,36 %
mies	22	19,64 %
muu	0	0 %
en halua kertoa	0	0 %
yhteensä	112	100 %

Vastaajien ikäjakauma tarkasteltaessa selviää, että enemmistö kyselyyn vastanneista lukupiiriläisistä eli 94 vastaajaa on yli 60-vuotiaita. Heistä valtaosa eli 59 henkilöä on vastannut kyselyyn olevansa yli 70-vuotiaita. Alle 20-vuotiaita lukupiiriläisiä ei tähän kyselyyn ole vastannut lainkaan ja 20-29 vuotta ilmoittaa iäkseen yksi (1) vastaaja. 30-59-vuotiaita vastaajia on tasaisemmin, mutta heistäkin lähes puolet kertoo kuuluvansa ikäryhmään 50-59-vuotiaat.

Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma.

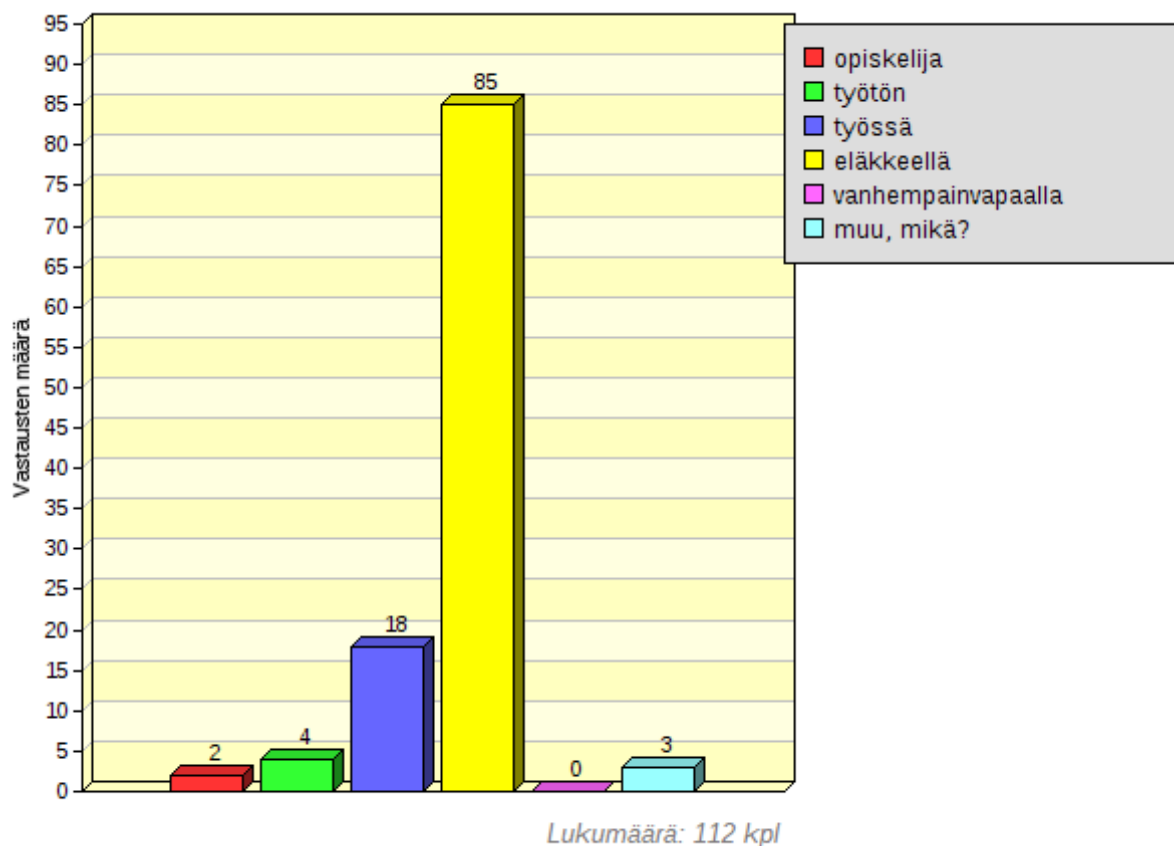
Kuviossa 1 vastaajamäärät ilmaistaan pylväsdiagrammina. Niistä käy selkeästi ilmi, että noin 84 % vastaajista on yli 60-vuotiaita. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että Eepos-kirjastoissa lukupiirit kiinnostavat erityisesti eläkeikäisiä tai sen kynnyksellä olevia henkilöitä. Kuten ikäjakauman suhteen, tämäkin tulos ei ole sinänsä yllätys, sillä tutkimuksen kohteena olevissa perinteisissä lukupiireissä on nähtävissä samanlainen ilmiö kaikkialla. Poikkeavaa tämän tutkimuksen tuloksissa tosin on se, että keski-ikäisiä vastaajia ei juurikaan ole vanhempiin ikäryhmiin nähden – tosin varhaiskeski-ikäisten eli 40 vuotta täyttäneiden kohdalla alkaa vähitellen näkyä enemmän vastauksia eli ehkä harrastus alkaa vähitellen tuossa iässä kiinnostaa enemmän. Toisaalta myös elämän ruuhkavuodet saattavat alkaa tasaantumaan ja aikaa lukuharrastukselle löytyä enemmän. Mitään aukotonta johtopäätöstä näiden tulosten perusteella ei asiasta kuitenkaan voida tehdä.

Kun katsoo naisten suurta enemmistöä vastaajissa, voi tehdä oletuksen, että naisia on jokaisessa vastaajaikäryhmässä enemmän kuin miehiä. Ristiintaulukointi osoitti oletuksen oikeaksi, sillä sukupuolittainen ikäjakauma on tasainen. Samalla kävi kuitenkin ilmi, että kolmesta (3) 30-39-vuotiaasta vastaajasta 2 on miehiä ja yksi on nainen. Se on ainoa ikäryhmä, jossa enemmistö on miehiä. Koska ikäryhmässä on vastaajia kokonaisuutena niin vähän, tuloksesta ei kuitenkaan voi vetää johtopäätöksiä eikä tulokselle ole mielekästä pohtia syitä.

Vastaajien elämäntilannetta tiedustelevasta kysymyksestä selviää, että suurin osa vastanneista eli 85 henkilöä ilmoitti olevansa eläkkeellä. Toiseksi suurin elämäntilannetta kuvaava ryhmä on työssäkäyvät. Sen ilmoitti ensisijaiseksi elämäntilanteekseen 18 vastaajaa. 2 henkilöä vastasi olevansa opiskelijoita ja 4 työttömänä. Kukaan vastanneista ei ole hoitovapaalla. Kolme (3) vastaajista ei ole luokitellut itseään mihinkään annettuun vaihtoehtoon, vaan valinneet elämäntilanteekseen vaihtoehdon ”muu, mikä?”. Lisäselitteessä he ovat tarkentaneet elämäntilannettaan, mutta vastaajien yksityisyyden suojelemiseksi vastauksia ei voida avata enempää, koska tämän kokoisesta ja tietyltä maantieteelliseltä alueelta kerätystä aineistosta voisi olla mahdollista saada ristiintaulukoimalla anonyymiyden kannalta tarpeettoman yksityiskohtaista tietoa vastaajista.

Vastaajien lukumäärät havainnollistetaan alempana kuviossa 2. Tuloksista käy ilmi, että liki 76 % kaikista vastaajista on kertonut olevansa eläkkeellä. Vastaajien ikäjakauman

painottuminen yli 60-vuotiaisiin antoikin jo olettaa tämänkaltaista tulosta elämäntilanteen suhteen. Ikäjakaumasta voidaan löytää myös luonnollisia selityksiä sille, miksi opiskelijoita on vastaajissa prosentuaalisesti niin vähän: perinteiseen opiskelijaikäryhmään kuuluvia eli alle 20-29-vuotiaita vastaajia tässä kyselyssä oli vain 1. Samoista syistä vanhempainvapaalla olevien vastaajien puuttuminen saa järkevän selityksen, sillä perinteiseen vanhempainvapaakäryhmään mielletäviä vastaajia, siis 20-39-vuotiaita on yhteensä ainoastaan 4.

Kuvio 2. Vastaajien elämäntilanteet.

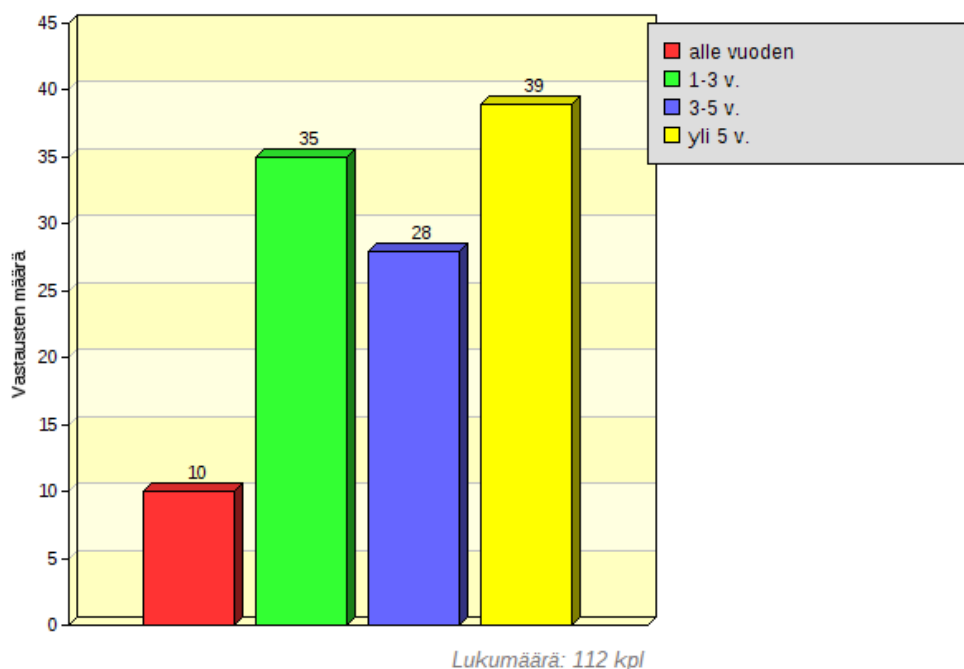
5.2 Lukupiiriharrastus

Tässä gradututkimuksessa on haluttu kartoittaa Eepos-kirjastojen lukupiiritoiminnan ohella lukupiirien merkitystä jäsenilleen, mutta myös ottaa selville lukupiiriin liittymisen syitä ja harrastukseen sitoutumista. Lukupiiriharrastusta käsittelevässä luvussa käsitelläänkin harrastuksen kestoa, liittymisen syitä ja osallistumista. Lukupiirien

merkitystä jäsenilleen tarkastellaan tarkemmin omassa luvussaan 5.3 Lukupiirien merkitys.

5.2.1 Liittyminen lukupiiriin

Kun mietitään millaisista lähtökohdista lukupiiriläiset ovat tähän kyselyyn vastanneet, on sukupuolen, iän ja elämäntilanteen kaltaisten taustamuuttujien lisäksi kiinnostavaa tietää, miten pitkään he ovat lukupiiriin kuuluneet. Kyselyssä tämän kysymyksen aikahaarukat pidettiin aika kapeina, mutta oli silti ehkä hieman yllättävääkin nähdä, miten tasainen tulos oli, etenkin kun otetaan huomioon erilaiset taustamuuttajat. Vastaajista 10 kertoo kuuluneensa lukupiiriin alle vuoden, 35 henkilöä on ollut mukana 1-3 vuotta, 28 henkilöä on kuulunut piiriin 3-5 vuotta ja 39 henkilöä on kuulunut lukupiiriin jo yli 5 vuotta. Yli 5 vuotta lukupiiriin kuuluneita on siis liki 35 % vastanneista eli hieman yli kolmasosa. Se kertoo paitsi siitä, että harrastukseen on haluttu sitoutua, myös siitä, että Eepos-kirjastoissa on tehty lukupiirien parissa työtä jo useita vuosia. Alla näitä lukuja havainnollistetaan kuviossa 3.

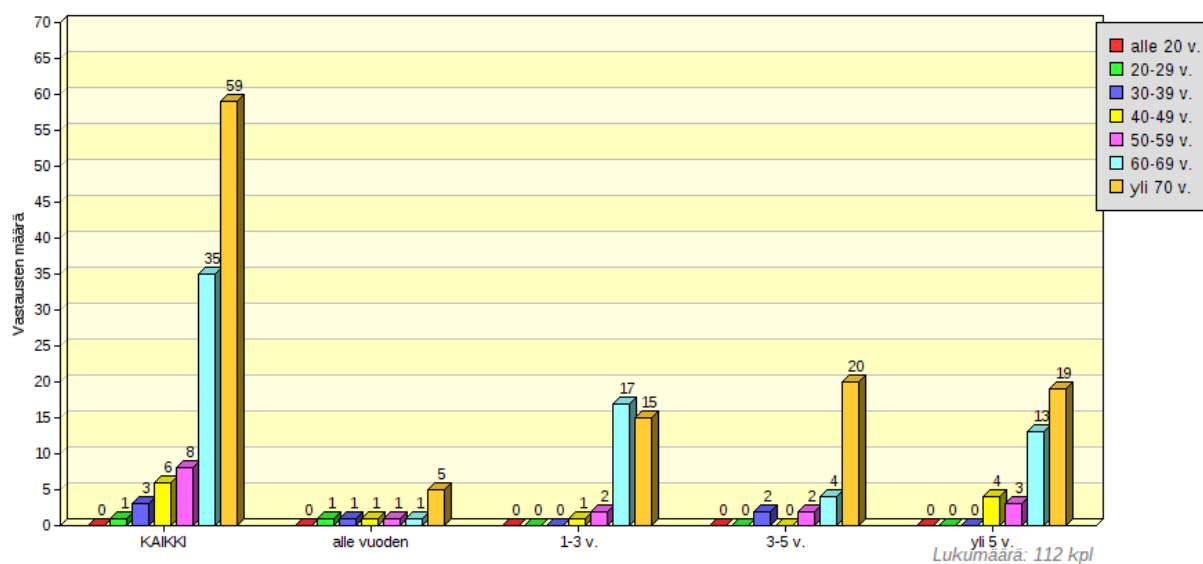

Kuvio 3. Lukupiiriharrastuksen kesto.

Kun lukupiiriharrastuksen keston hajonta oli näinkin tasainen lukuun ottamatta harrastuksen alle vuosi sitten aloittaneiden määrää, on kiinnostavaa selvittää vaikuttaako ikä ja elämäntilanne harrastukseen sitoutumiseen. Harrastuksen keston ja vastaajien iän ristiintaulukoinnin tuloksena selvisi, että alle vuoden lukupiiriin kuuluneita on muuten

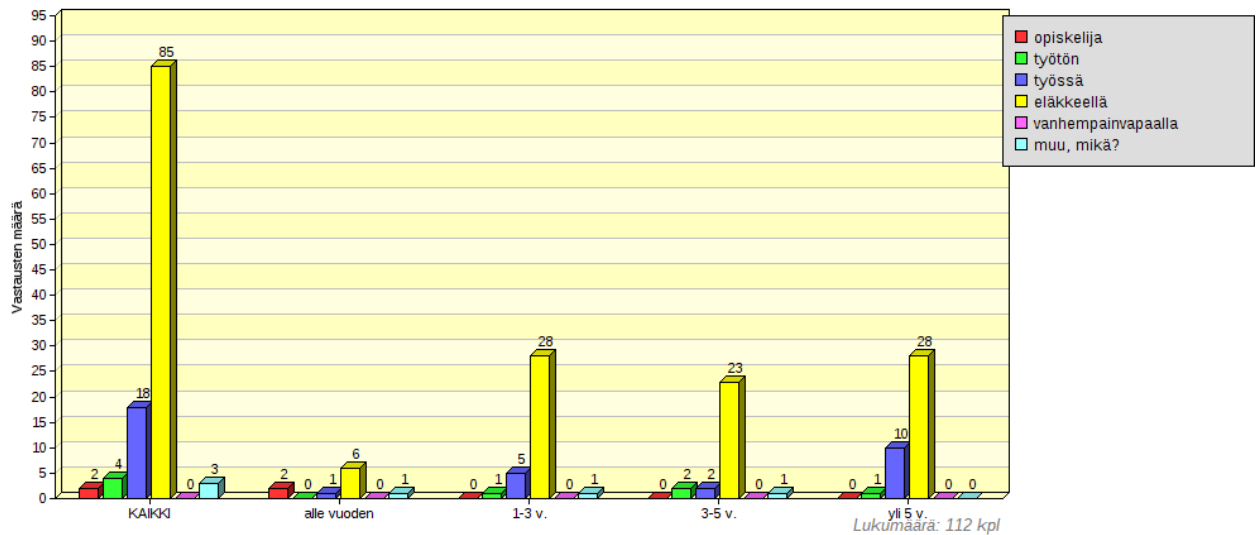
tasaisesti jokaisessa vastaajaikäryhmässä, mutta puolet heistä eli 5 henkilöä kuuluu ikäryhmään yli 70-vuotiaat. Koska liki puolet vastaajista kuuluu yli 70-vuotiaiden ikäryhmään, ei ole yllättävää, että heitä on jokaisessa harrastuksen kestoja kuvaavassa ryhmässä runsaasti.

Kuviossa 4 esitellään eri-ikäisten vastaajien jakautumista harrastuksen kestoja kuvaaviin ryhmiin. Siitä nousee kiinnostavasti esiin se, että 60-69-vuotiaita kuuluu paljon 1-3 vuotta ja yli 5 vuotta lukupiiriä harrastaneiden ryhmään. Vastaajien iän jakautumista ikävuosien 60-69 välille ei tarkasti tiedetä, mutta ilmiön taustalla saattaa olla se, että ihmiset etsivät eläköityessään uusia kiinnostavia harrastuksia. Tämän ristiintaulukoinnin tuloksia ei kuitenkaan voida laajasti yleistää, koska osa vastaajaikäryhmistä on niin pieniä.

Kuvio 4. Vastaajaikäryhmät ja harrastuksen kesto.

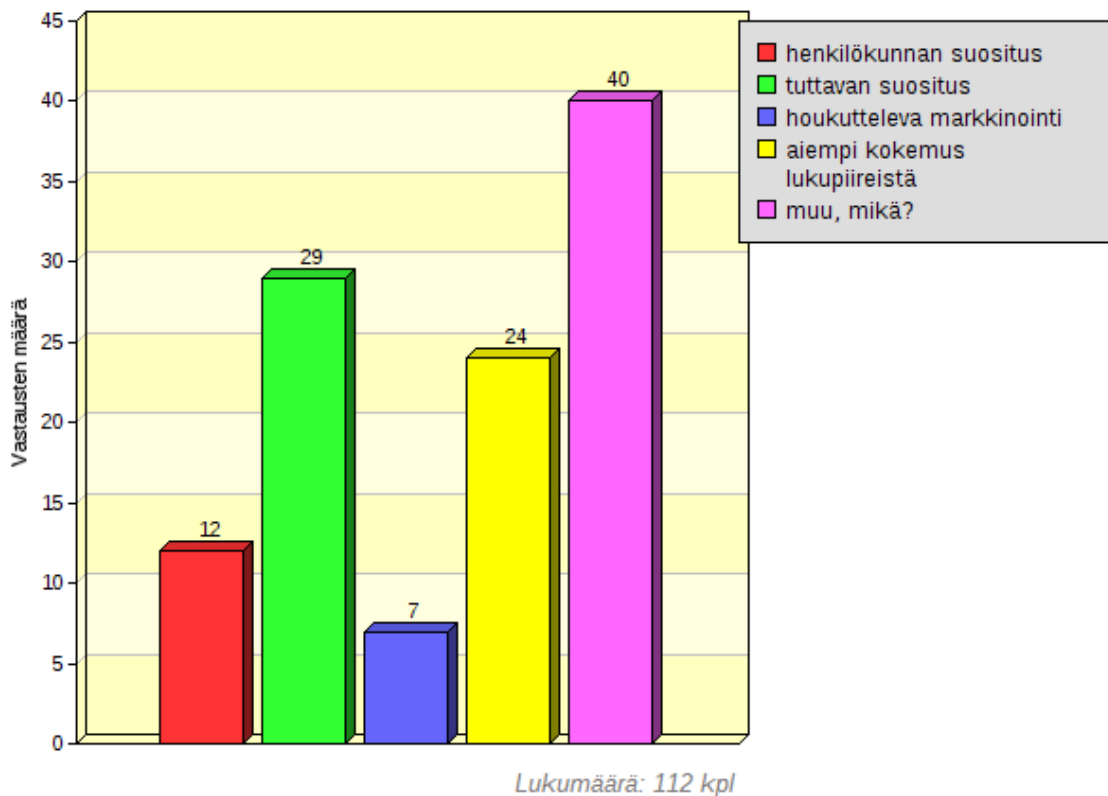
Elämäntilanteen ja harrastuksen keston vertailu osoitti, että työssäkäyvät vastaajat ovat sitoutuneita harrastukseen. He sijoittuvat tasaisesti jokaiseen harrastuksen kestoja kuvaavaan ryhmään. Vaikka elämäntilanteena eläkkeellä olo onkin tämän kyselyn tuloksissa yleisin ja siten myös näkyvin kaikissa harrastuksen kestoja kuvaavissa ryhmissä, on kiinnostavaa huomata, että harrastus kiinnostaa ja sitouttaa myös työssäkäyviä vastaajia. Kuviossa 5 havainnollistetaan elämäntilanteen ja harrastuksen keston suhdetta.

Kuvio 5. Vastaajien elämäntilanteet ja harrastuksen kesto.

Lukupiiriin liittymisen syyt voivat olla hyvin moninaisia. Tässä kyselyssä syitä tiedusteltiin kysymyksellä, jossa tiedusteltiin ensisijaista syytä lukupiiriin liittymiselle. Kysymyksessä tarjottiin valmiita vaihtoehtoja sekä mahdollisuus kertoa omin sanoin, jos oikealta tuntuva syytä ei löydy vaihtoehdoista. Omin sanoin kerrottuja vastauksia tulikin 40 eli eniten kaikista vastauksista. Niiden sisältöä kuvataan tarkemmin hetken kuluttua.

Kuten kuvioista 6 käy ilmi, jokainen vastausvaihtoehto tuli mainituksi ensisijaiseksi syyksi liittyä lukupiiriin. Tuttavan suosituksella (29 vastausta) ja aiemmalla lukupiirikokemuksella (24 vastausta) on kuitenkin huomattavan suuri kannatus. On luultavaa, että näiden kahden seikan merkityksellisyyden taustalla on se, että tuttavien suositukseen on helppo luottaa siinä missä omaan kokemukseenkin. Molemmat madaltavat kynnyksiä tulla uuteen lukupiiriin ensi kertaa. Kokemuksen valossa tietää, millaiseen tilaisuuteen on menossa ja jos on saanut suosituksen tuttavalta, on luultavaa, että kyseinen tuttava kuuluu samaan piiriin. Tuttava voi siis toimia rohkaisijana ja ”tukena” uudessa tilanteessa. Johtopäätös lienee luonteva, sillä markkinointi (7 vastausta) ja lähtökohtaisesti ehkä tuttavaa etäisemmäksi jäävän (kirjaston) henkilökunnan suositus (12 vastausta) eivät saa tuloksissa läheskään samaa painoarvoa.

Kuvio 6. Lukupiiriin liittymisen syyt.

Vastauksissa esiin nousseet muut syyt käsittävät osittain samoja asioita kuin valmiiksi annetut vastausvaihtoehdot. Muihin vastausvaihtoehtoihin oli myös kirjattu, jos kaksi annettua vastausvaihtoehtoa olivat tuntuneet yhtä merkittävilä. Taulukossa 2 esitetään mainitut muut syyt. Joiltakin osin hieman eri sanoin ilmaistut samaa tarkoittavat asiat on tyypitelty taulukossa yhteen. Niistä eniten nousi esiin kiinnostus kirjallisuuteen 8:lla vastauksella ja oma kiinnostus ilmeisesti lukupiiritoimintaa kohtaan 6:lla vastauksella. Myös pitkäaikainen lukuharrastus ja kiinnostus lukemiseen ja lukukokemuksen jakaminen saivat mainintoja. Ylipäättään moni syy liittyi kirjallisuuteen ja jonkun tahon tekemään suositukseen, mutta myös muita syitä löytyi. Joku mainitsi syyksi ilmoituksen kirjastossa. Sen olisi voinut niputtaa vaihtoehtoon ”houkutteleva markkinointi”. Tutkimuksessa ei voi kuitenkaan tehdä omatoimisia oletuksia, joten ehkä tätä ei ole koettu nimenomaan houkuttelevaksi markkinoinniksi, vaikka sillä on tehoa ollutkin.

Näiden kirjallisuus- ja suosittelukeskeisten mainintojen keskeltä kuitenkin nousee omiin silmiini selkeästi esille vastaus ”poistamaan yksinäisyyttä”. Vaikka tätä ei voikaan yleistää, niin tämä vastaus osoittaa, että jollekin lukupiiriin liittymisen ensisijainen syy voi lähteä jostain ihan muusta kuin kirjallisuudesta tai markkinoinnista. Lukupiirien

keskusteleva ja sosiaalinen ulottuvuus voi kehittyä olennaiseksi syyksi lukupiiriin kuulumiselle, mutta tämä yksi vastaus osoittaa ainakin hyvin marginaalisesti, että se voi olla myös liittymisen syy.

Taulukko 2. Lukupiiriin liittymisen muut syyt.

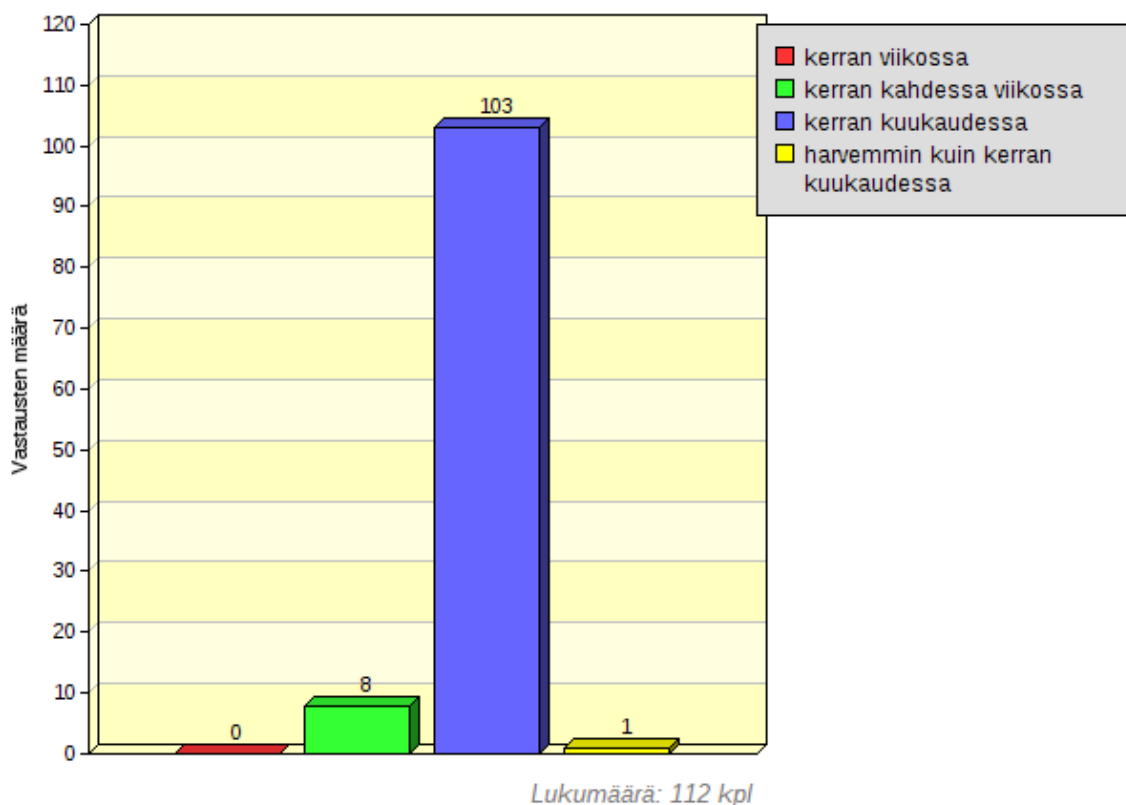
Liittymisen muut syyt	Mainintoja
pitkäaikainen lukuharrastus	3
runsas lukuharrastus	1
kiinnostus kirjallisuuteen	8
ohjaajan houkuttelu	1
halu aloittaa uusi harrastus	1
yksinäisyyden poistaminen	1
oma lukuharrastus ja markkinointi	1
oma kiinnostus	6
kiinnostus lukemiseen ja lukukokemuksen jakaminen	3
muun henkilön suositus	1
tuttavan suositus ja aiempi kokemus	1
aiempi kokemus ja oma kiinnostus	2
kirjastoalan opiskelu	1
tuttavan suositus ja markkinointi	1
kiinnostus muiden mielipiteisiin ja luetun tulkintoihin	2
työuran jälkeen aikaa	1
henkilökunnan ja tuttavien suositus	2
henkilökunnan suositus ja aiempi kokemus	1
uudenlaiset kirjat ja muiden mielipiteet luetusta	2
ilmoitus kirjastossa	1

5.2.2 Osallistuminen lukupiiriin

Lukupiiriharrastuksen aktiivisuus on asia, jonka voi ajatella kertovan harrastuksen merkityksestä paljon. Osallistumismahdollisuuksiin vaikuttaa kuitenkin moni asia, joista merkittävimpiä on yleinen elämäntilanne. Kyselylomakkeen kysymyksillä 5, 6, 7 ja 8 on pyritty selvittämään lukupiiriharrastuksen aktiivisuutta ja syitä mahdollisille poissaoloille sekä kartoittamaan piirien kokoontumisen tiheyttä ja kirjastojen tarjoamia mahdollisia muita oheispalveluita.

Kysymyksessä 5 tiedustellaan lukupiirien kokoontumisten tiheyttä. Vastaajista 103 henkilöä kertoo lukupiiriin kokoontuvan kerran kuukaudessa. Se on liki 92 prosenttia kyselyyn vastanneista. 8 henkilöä on kertonut lukupiiriin kokoontuvan kerran kahdessa viikossa. Näin vastanneiden määrä viittaa siihen, että voimme hyvällä syyllä olettaa

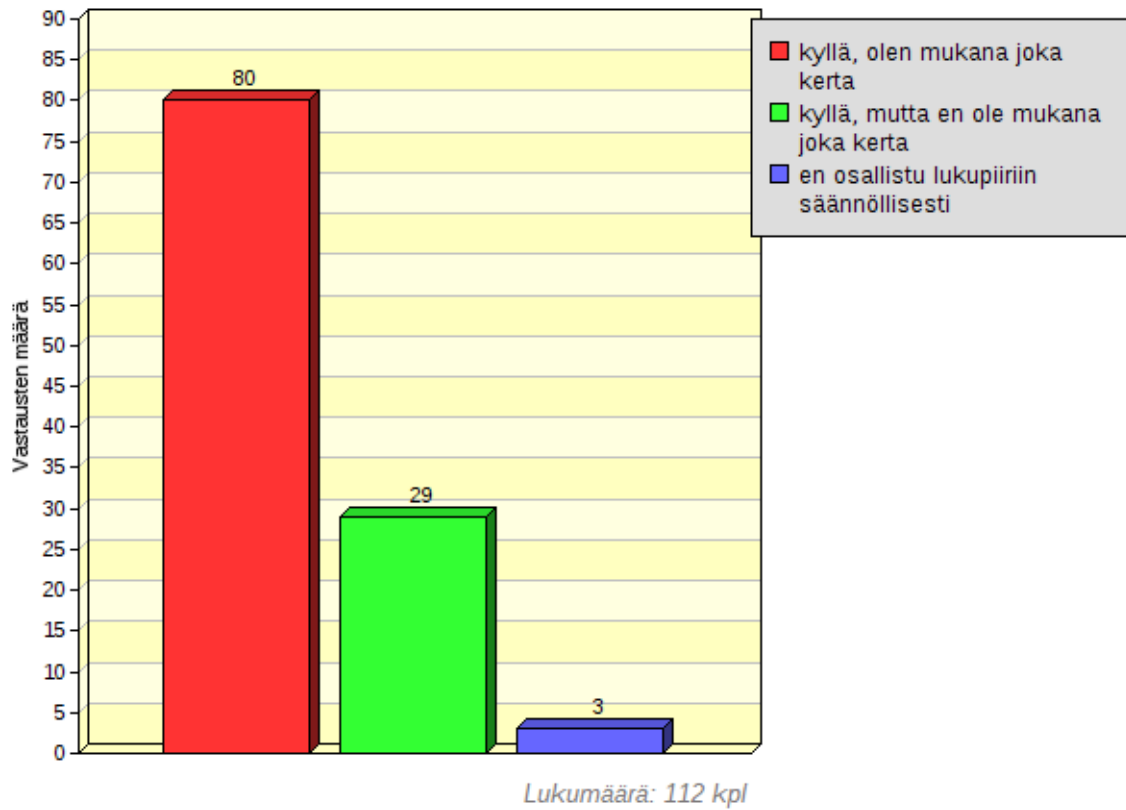
yhden kyselyssä mukana olevan lukupiirin kokoontuvan tiheämmin kuin loput 12 lukupiiriä. Näiden vastausten lisäksi 1 vastaajista on ilmoittanut, että lukupiiri kokoontuu harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Koska näin on vastannut vain 1 henkilö, voidaan olettaa, että joko vastaus on lipsahtanut väärään kohtaan tai sitten kysymys on tulkittu siten, että mahdollinen kesätauko on huomioitu vastauksessa. Käytännössä monet lukupiirit ovat tauolla kesäkuukaudet. Kerran viikossa kokoontuvaan lukupiiriin ei kukaan vastaajista ilmoittanut kuuluvansa. Nämä tulokset on esitetty kuviossa 7.

Kuvio 7. Lukupiirien kokoontumistiheys.

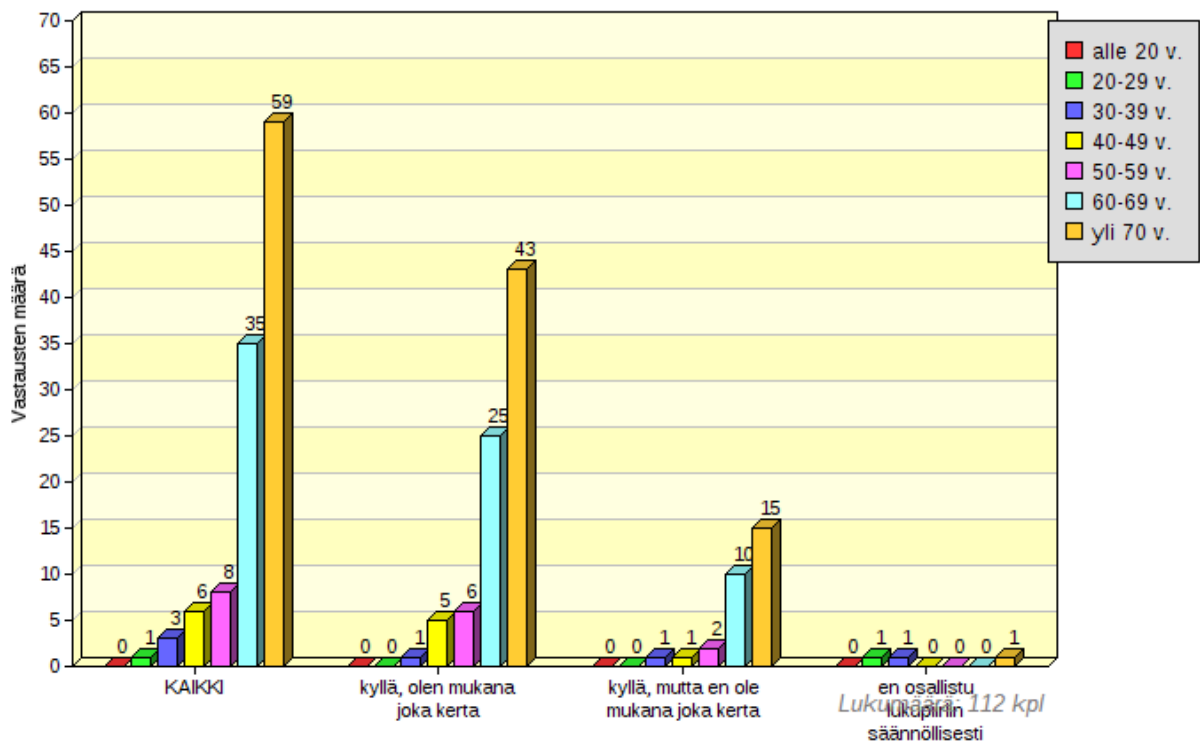
Lukupiireille on olennaista, että ne kokoontuvat säännöllisesti. Kerran kuussa kokoontuvien lukupiirien yleisyys oli odotettavissa, sillä se tarjoaa edelleen säännöllisen rytmin, mutta toisaalta tarjoaa erilaisista lähtökohdista tuleville piiriläisille riittävästi aikaa lukea seuraavan teoksen. Voidaan olettaa, että mikäli piiri kokoontuu liian tiheästi, voi lukupiiriläisten osallistumistiheys madaltua, sillä lyhyenkin kirjan lukeminen voi olla iso prosessi lukiessa tapahtuvan ajatustyön vuoksi ja vaatia siksi aikaa. Kysymyksessä 6 tiedusteltiin lukupiiriin osallistumisen säännöllisyyttä. Tähän kyselyyn vastanneista lukupiiriläisistä peräti 80 vastaajaa eli 71,43 % kertoo olevansa mukana jokaisessa kokoontumisessa. Se kertoo osaltaan paitsi kokoontumistiheyden hyvästä rytmityksestä

mutta myös siitä, miten voimakkaasti harrastukseen on sitouduttu. 29 vastaajaa eli 25,89 % on kertonut myös osallistuvansa säännöllisesti, mutta eivät ole mukana joka kerta. Ainoastaan 3 henkilöä eli 2,63 % vastanneista on kertonut, että eivät osallistu lukupiiriin säännöllisesti. Nämä tulokset on esitetty kuviossa 8.

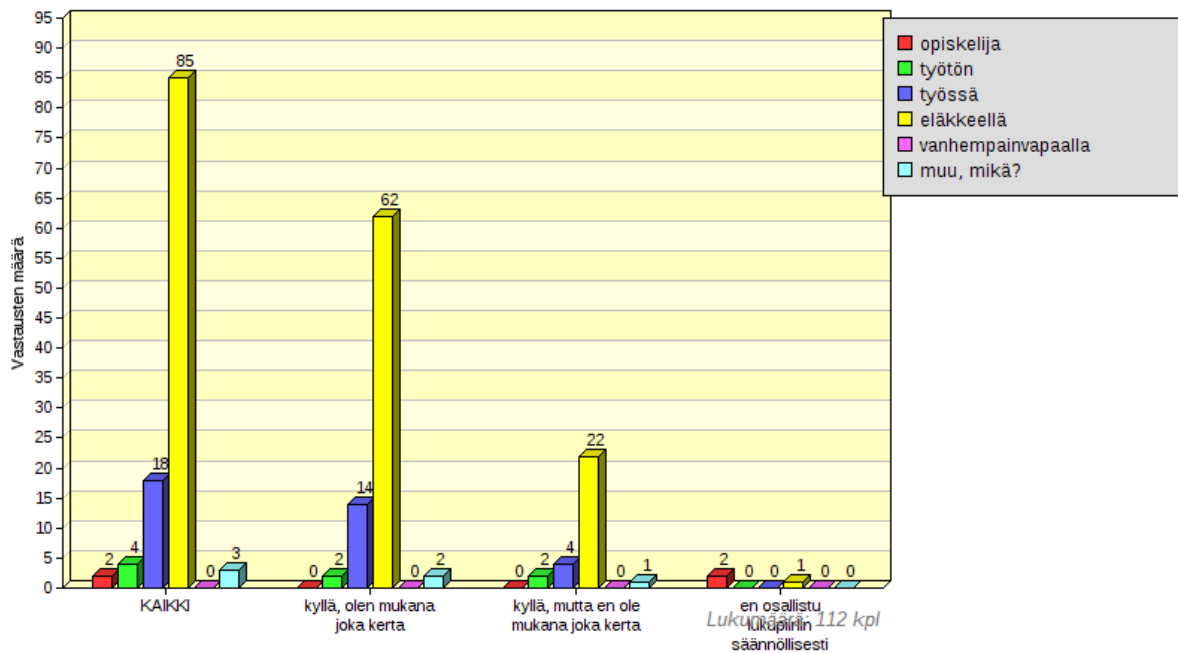
Kuvio 8. Lukupiiriin osallistumisen säännöllisyys.

Tarkasteltaessa iän vaikutusta osallistumistiheyteen ei nouse esiin mitään erityistä tai yllättävää. Vastaajien ikäjakaumat jakautuvat tasaisesti osallistumistiheyttä mittaaviin vastausvaihtoehtoihin, kuten käy ilmi kuviosta 9. Voidaan siis olettaa, että ainakaan tämän kyselyn kohdalla iällä ei ole merkitystä harrastukseen sitoutumisen kannalta.

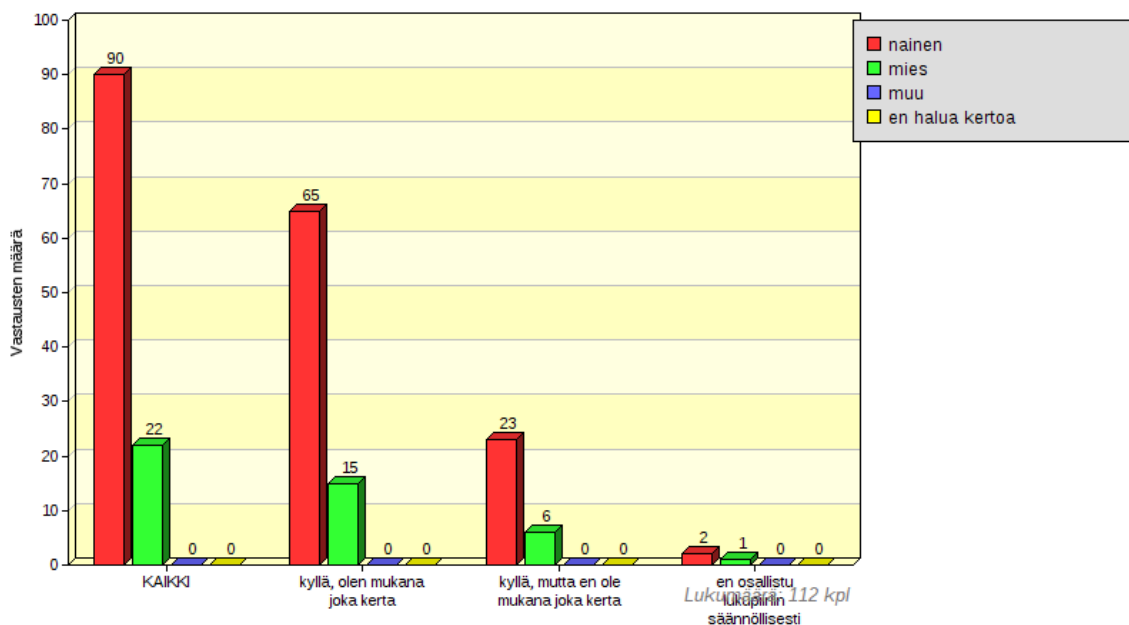
Kuvio 9. Vastaajaikäryhmät ja osallistumisen säännöllisyys.

Iän lisäksi myöskään elämäntilanteella ei näytä olevan tämän kyselyn vastaajajoukossa suurta merkitystä lukupiiriin osallistumisen säännöllisyydelle, sillä iän tavoin myös eri elämäntilanteet jakautuvat tasaisesti osallistumistiheyttä mittaavien vastausvaihtoehtojen välille. Kuitenkin, kuten kuviosta 10 käy ilmi, kyselyyn vastanneet 2 opiskelijaa ovat kertoneet, että eivät osallistu lukupiiriin säännöllisesti. Vaikka varsinaista johtopäätöstä tästä ei voidakaan tehdä, voidaan kuitenkin olettaa, että lukupiiriharrastukseen sitoutuminen voi olla opiskelijoille haastavampaa. Se olisi itse asiassa ihan ymmärrettävääkin, sillä kiinteän päiväopetuksen tai luentojen ohella opiskelijat tekevät paljon työtä myös niin sanotusti vapaa-ajalla. Ehkä silloin lukupiirikirjan lukemiselle on haastavampi löytää aikaa.

Kuvio 10. Vastaajien elämäntilanteet ja osallistumisen säännöllisyys.

Vaikka vastaajista 90 henkilöä eli 80,36 % on naisia ja siten vain 22 henkilöä eli 19,64 % miehiä, tuntui mielekkäältä tarkastella myös sukupuolen vaikutusta harrastukseen sitoutumiselle. Kuten kuviosta 11 käy ilmi, iän tai elämäntilanteen lisäksi myöskään sukupuolella ei näytä olevan vaikutusta harrastukseen sitoutumisen kannalta, vaan sukupuolittainen jakauma on tasainen osallistumistiheyttä mittaavien vastausvaihtoehtojen välillä.

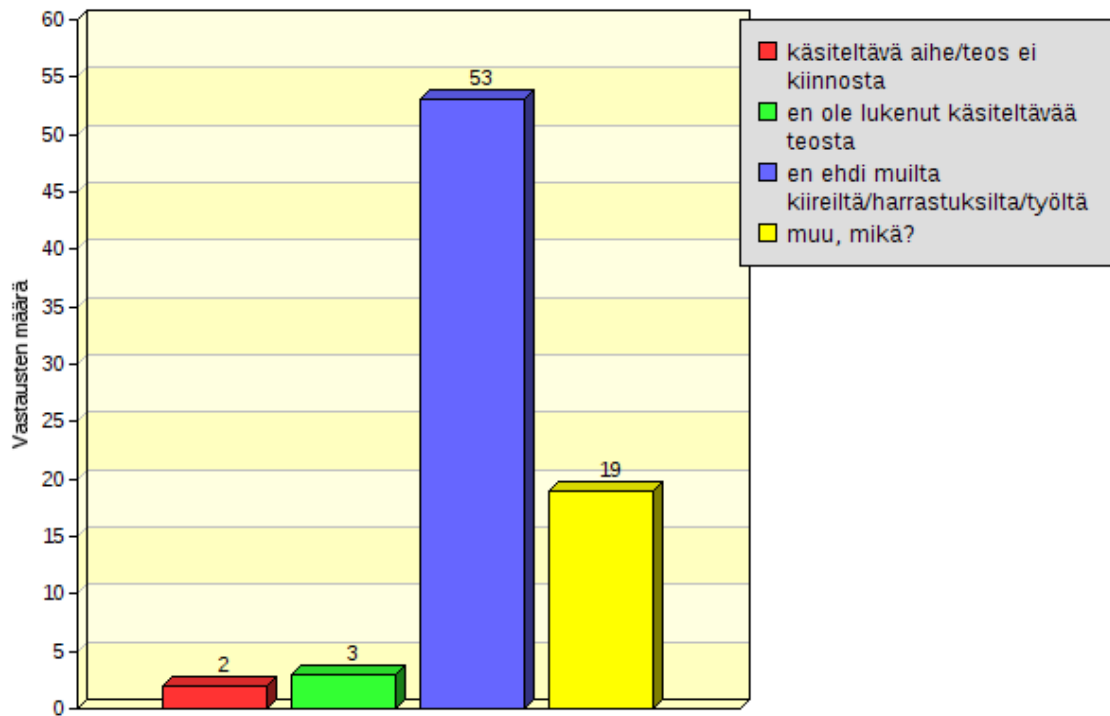

Kuvio 11. Vastaajien sukupuoli ja osallistumisen säännöllisyys.

Koska ristiintaulukointi ikään, elämäntilanteeseen tai sukupuoleen ei antanut viitteitä siitä, että niillä olisi merkitystä lukupiiriin osallistumisen säännöllisyyteen, on entistä kiinnostavampaa tarkastella mahdollisten poissaolojen syitä. Kysymyksessä 7 tarjottiin muutamia valmiita vastausvaihtoehtoja sekä mahdollisuus kertoa mikä muu syy poissaolon taustalla on. Seuraavaksi tarkastellaan ensin vastausten jakautumista eri vaihtoehtojen välille ja sitten avovastauksia muista poissaolojen syistä.

Kysymys 7 oli muotoiltu ”Jos et ole mukana lukupiirin kokoontumisessa, mitkä ovat merkittävimmät syyt poissaoloille?”. Vastauksia tähän kertyi 77 eli kaikki vastaajat eivät ole vastanneet tähän kysymykseen. Vastaamatta jättäneet ovat todennäköisesti heitä, jotka osallistuvat joka kerta eli poissaolojen syitä ei ole. Kuitenkin tähän kohtaan kertyi enemmän vastauksia kuin kohdissa ”kyllä, mutta en ole mukana joka kerta” ja ”en osallistu lukupiiriin säännöllisesti” on vastaajia. On luultavaa, että tähän vastanneet lukupiiriin joka kerta osallistujat ovat ajatuksen tasolla valinneet sen vaihtoehdon, mikä voisi olla heidän kohdallaan syy poissaololle. Yleisin osallistumattomuuden syy on 53:lla vastauksella ”en ehdi muilta kiireiltä/harrastuksilta/työltä. Se on 68,83 % vastauksista. Seuraavaksi yleisin vastaus oli ”muu, mikä?”. Tämän vaihtoehdon valitsi 19 vastaajaa eli 24,68 % vastaajista. Näitä muita syitä tarkastellaan lähemmin seuraavan kuvion jälkeen.

Kiinnostavinta tämän kohdan tuloksissa ei välttämättä kuitenkaan ole poissaolojen yleisimmät syyt. Paljon merkittävämpää on nimittäin huomata, että ainoastaan 2 vastaajaa eli 2,6 % vastaajista pitää merkittävimpänä poissaolon syynä sitä, että käsiteltävä aihe/teos ei kiinnosta. Vain hieman useampi vastaaja, 3 henkilöä eli 3,90 %, on kokenut merkittävimmäksi syyksi poissaololleen sen, ettei ole lukenut käsiteltävää teosta. Tästä voidaan päätellä, että valtaosa vastaajista on valmis osallistumaan lukupiirin kokoontumiseen, vaikka sen kertainen aihe tai teos ei kiinnosta tai teos on lukematta. Valtaosa siis pitää muita syitä merkittävimpinä syinä poissaoloille. Tämä tulos osoittaa osaltaan lukupiiriharrastuksen merkitystä yksilöille. Tulos osoittaa myös, että lukupiirien sosiaalinen ulottuvuus on todennäköisesti vastaajille hyvin tärkeä eikä kokoontumisista olla poissa ilman selkeää estettä.

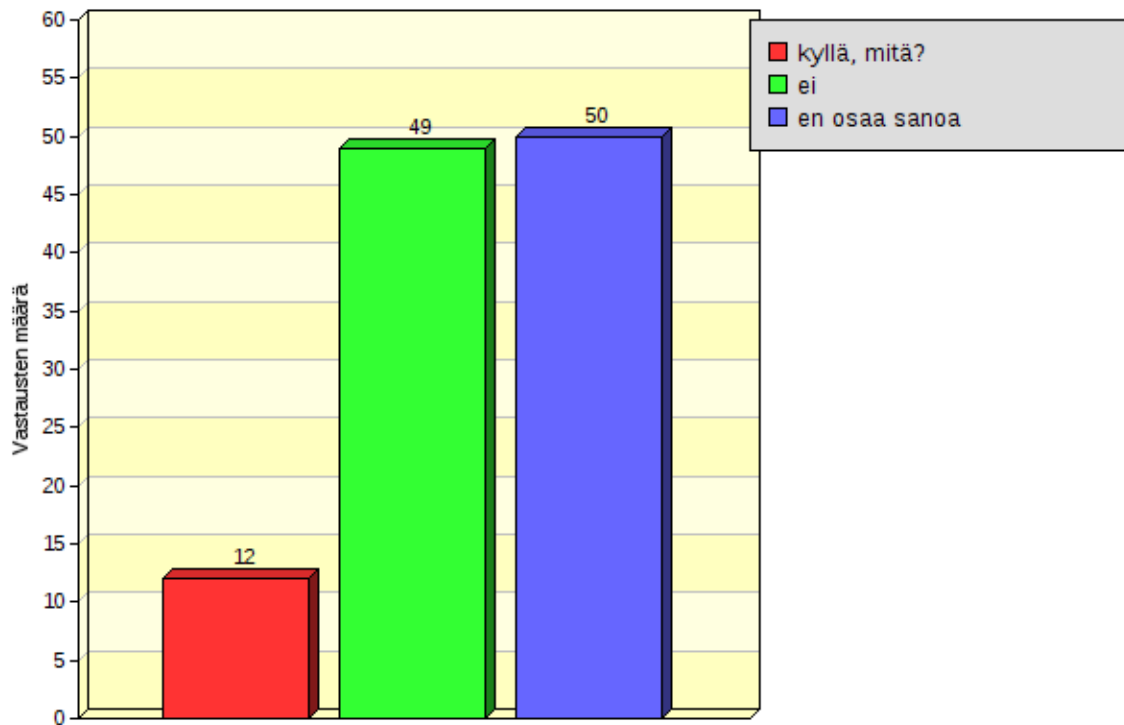
Kuvio 12. Poissaolojen syyt.

Lukupiiripoissaolojen muut syyt on tyypitelty taulukkoon 3. Eniten mainintoja muista poissaolon syistä sai sairaus (4 vastausta). Terveystilaan liittyviin syihin viitattiin myös kahdessa muussa vastauksessa. Myös ”matka” eri muodoissaan mainittiin useasti. Jotkut olivat tarkentaneet vastaustaan viittaamalla selkeään matkaan pois paikkakunnalta, mutta jotkut olivat vastanneet vain matka. Koska ei voida tietää ovatko he tarkoittaneet sillä matkaa lukupiiriin vai jotain muuta, on vastaukset esitetty erikseen taulukossa. Ilmeisesti jotkut vasta lukupiirin aloittaneet eivät olleet osanneet valita todennäköistä mahdollista poissaolon syytä annetuista vastausvaihtoehdoista, joten he olivat valinneet tämän kohdan, mikä myös näkyy taulukosta. Sinänsä lukupiiripoissaolojen muut syyt eivät ole yllättäviä, vaan valmiiksi annettujen vastausvaihtoehtojen ohella pikemminkin hyvin odotetun kaltaisia ja pääasiassa hyvin konkreettisia esteitä.

Taulukko 3. Lukupiiripoissaolojen muut syyt.

Lukupiiripoissaolojen muut syyt	Mainintoja
Sairaus	4
Todellinen/yllättävä este	2
Vasta aloittanut	2
Avustajapula	2
Matka pois paikkakunnalta/reissu	3
Matka	3
Terveys- tai kuljetusongelmat	1
Kunto (terveydentila)	1
(ei tarkennetta)	1

Kysymyksessä 8 tiedusteltiin, tarjoaako kirjasto lukupiiriin osallistumista mahdollistavia oheispalveluita, kuten leikkinurkkausta lapsille tai lemmikkiparkkia. Vastauksia tähän kysymykseen tuli 111 kappaletta eli yksi vastaajista jätti vastaamatta kysymykseen. 50 vastaajaa eli 45,05 % vastaajista valitsi vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Vastaus ei yllätä, sillä jos oheispalvelut eivät ole merkittäviä osallistumista mahdollistavia asioita omalla kohdalla, luultavasti niistä ei yksilöllä silloin ole tarkempaa tietoa. 49 vastaajaa eli 44,14 % vastasi, että kirjasto ei tarjoa oheispalveluita. 12 henkilöä eli 10,81 % kertoi kirjaston tarjoavan oheispalveluita. Vastausvaihtoehto tässä kohtaa oli tarkalleen ottaen ”kyllä, mitä?”, mutta ainoastaan 3 henkilöä 12:sta oli tarkentanut vastausta. He kertoivat, että kirjastosta löytyy leikkinurkkaus.

Kuvio 13. "Tarjoaako kirjasto oheispalveluita?"

Eepos-kirjastojen yleisprofiilin tuntien pidän melko todennäköisenä, että suuri osa ”en osaa sanoa” vastauksen valinneista olisi paremmilla tiedoilla valinnut vaihtoehdon ”ei”. Mitään virallista määritelmää kirjastojen kokoluokittelulle ei ole, mutta valtaosa Eepos-kirjastoista on pienten tai keskisuurten kuntien kirjastoja eikä niissä välttämättä ole resursseja tai edes tarvetta tällaisille oheispalveluille.

5.3 Lukupiirien merkitys

Luvussa 5.3 tarkastellaan lukupiirien merkitystä jäsenilleen. Edellisessä luvussa käytiin läpi lukupiiriin liittymisen syitä, harrastuksen kestoa ja harrastuksen aktiivisuutta. Tässä luvussa pureudutaan lukupiiriin kuulumisen syihin, jotka saattavat olla hyvinkin erilaiset kuin liittymisen alkuperäinen syy on ollut. Lisäksi tarkastellaan lukupiiriharrastuksen tärkeyttä.

5.3.1 Syyt kuulua lukupiiriin

Lukupiiriin kuulumisen syitä selvitettiin kysymyksessä 11. Kyseinen kysymys muotoiltiin matriisityyppiseksi eli jokaiselta syytä kuvaavalta riviltä vastaaja valitsee itselleen parhaiten kuvaavan numeron asteikolla 1-5 siten, että 1 kuvaa ei lainkaan tärkeää ja 5 erittäin tärkeää. Kysymyksen tarkkaa muotoilua voi tarkastella liitteestä 1. Osaan

riveistä ei tullut vastauksia kaikilta kyselyyn osallistuneilta. Alla olevassa taulukossa 4 esitellään tarkemmin lukupiiriin kuulumisen eri syiden saamia arvioita.

Taulukko 4. Lukupiiriin kuulumisen syitä.

Lukupiiriin kuulumisen syitä						
Tärkeys	Kirjavinkkien saaminen	Lukuharrastuksen aloittaminen	Lukuharrastuksen elvyttäminen	Lukuharrastuksen ylläpito	Kirjallisuudesta keskustelu	Muiden ihmisten tapaaminen
5 = erittäin tärkeä	37	3	11	46	82	32
4 = jonkin verran tärkeä	46	14	22	32	26	44
3 = siltä väliltä	14	17	22	15	3	24
2 = ei kovin tärkeä	7	21	18	9	0	6
1 = ei lainkaan tärkeä	7	57	39	10	0	6
Yhteensä	111	112	112	112	111	112

Lukupiiriin kuulumisen syistä kirjavinkkien saaminen, lukuharrastuksen ylläpito, kirjallisuudesta keskustelu ja muiden ihmisten tapaaminen koettiin vastauksissa kaiken kaikkiaan tärkeiksi asioiksi. Kirjavinkkien saaminen koetaan erittäin tärkeäksi 37:ssä vastauksessa ja jonkin verran tärkeäksi sen on arvioinut 46 vastaajaa. Se tarkoittaa, että kysymykseen vastanneista 74,77 % kokee asian jollain tasolla tärkeäksi lukupiiriin kuulumisen syyksi. Lukuharrastuksen ylläpidon kohdalla vaihtoehdon ”erittäin tärkeä” valitsi 46 vastaajaa ja 32 vastaajaa koki asian jonkin verran tärkeäksi. Se on 69,64 % vastaajista. Muiden ihmisten tapaamisen koki erittäin tärkeäksi 32 vastaajaa ja jonkin verran tärkeäksi sen arvioi 44 vastaajaa. Se on 60,71 % vastaajista.

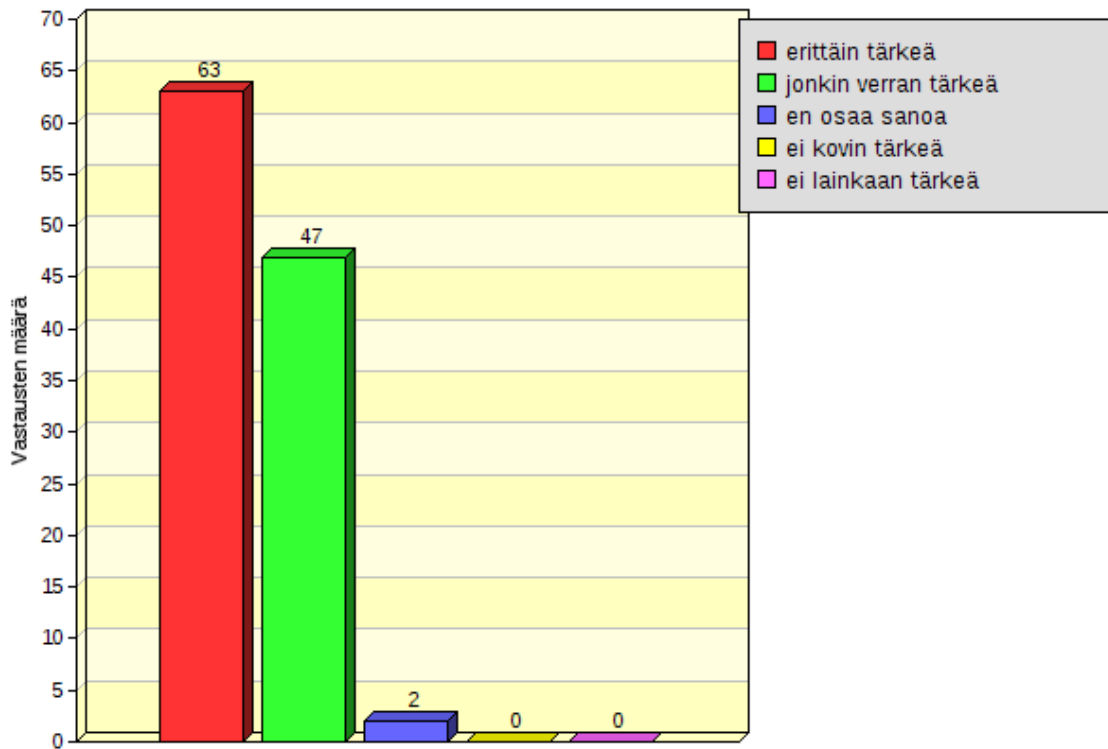
Kirjallisuudesta keskustelu nousi ylivoimaisesti merkittävimmäksi lukupiiriin kuulumisen syyksi, sillä 82 vastaajaa eli 73,87 % kysymykseen vastanneista koki sen erittäin tärkeäksi. Kun lukuun lisätään 26 vastausvaihtoehdon ”jonkin verran tärkeä” valinnutta henkilöä, saadaan selville, että kirjallisuudesta keskustelua pitää tärkeänä 97,3 % vastaajista. Vaikka osa kysymyksessä tarjotuista syistä on sellaisia, että ne väkisinkin keräävät ”1 = ei lainkaan tärkeä” ja ”2 = ei kovin tärkeä” -vastauksia (koska on luultavaa, että esimerkiksi lukuharrastuksen ylläpitäjistä kukaan ei koe lukuharrastuksen aloittamista merkittävänä syynä), on silti huomattavaa, että kukaan ei kokenut kirjallisuudesta keskustelua merkityksettömäksi. Tästä voidaan tehdä päätelmä, että kyselyyn vastanneet ovat innokkaita keskustelijoita, jotka haluavat päästä jakamaan lukukokemuksiaan. Tulos oli itse asiassa hyvin odotettava, koska lukupiirien keskustelevuus on oikeastaan koko lukupiiritoiminnan ydin.

Kun tarkastelee taulukosta 4 vastauksia kysymyksen riveistä lukuharrastuksen aloittaminen, lukuharrastuksen elvyttäminen ja lukuharrastuksen ylläpito, voi huomata, että lukuharrastuksen varsinaista aloittamista ei pidetä kovin tärkeänä, kun taas lukuharrastuksen ylläpito on näistä selvästi tärkein. Lukupiiriharrastus onkin usein sellaisten ihmisten harrastus, jotka lukevat muutenkin paljon, joten lukupiiriä voidaan pitää eräänlaisena lukuharrastusta täydentävänä osana.

Kysymyksessä 11 oli mahdollista myös kertoa omin sanoin mitä muita syitä lukupiiriin kuulumiselle on. Tähänkin tuli jonkin verran vastauksia, mutta suurin osa vastanneista oli jättänyt määrittelemättä miten tärkeitä kyseiset syyt ovat heille olleet. Tässä yhteydessä mainittiin mm. nykykirjallisuuden tutustuminen ja uudet kirjallisuudet, erilaiset tulkinnat kirjallisuudesta, lukukokemusten jakaminen ja ylläpito. Eräs vastaaja koki tärkeäksi syyksi myös maailman avartumisen lukupiirin kautta ja sama vastaaja luonnehti lukupiiriä henkireiäkseen. Hän oli arvioinut nämä syyt erittäin tärkeiksi (5). Tässä vastauksessa kiteytyy erityisen voimakkaasti lukupiiriharrastuksen suuri merkitys.

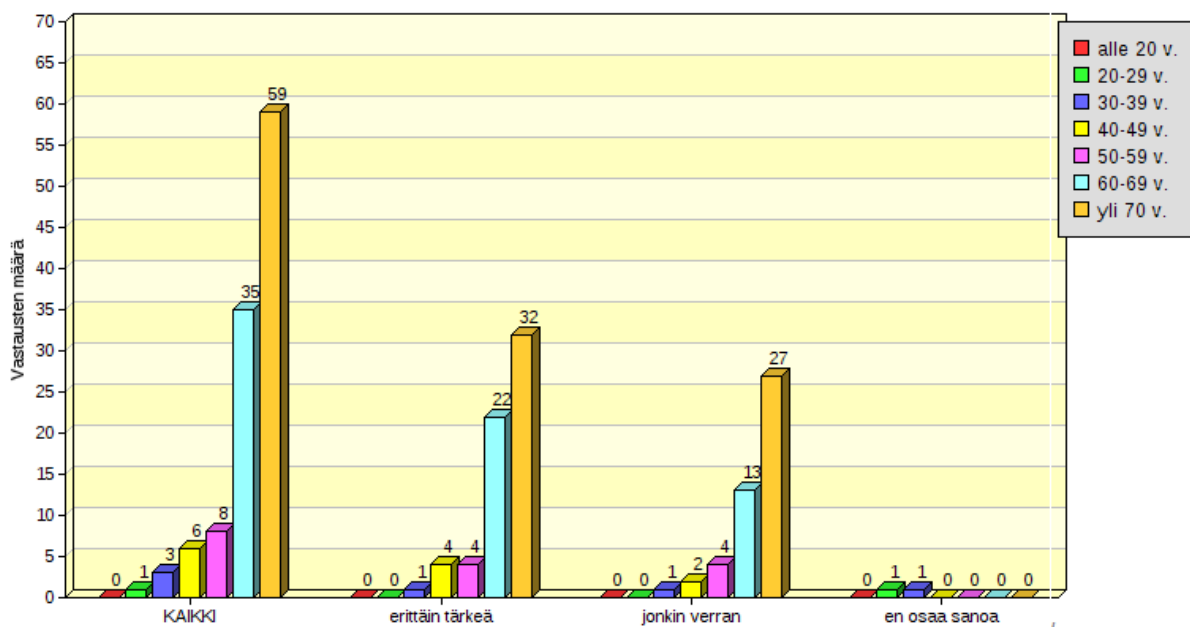
5.3.2 Lukupiiriharrastuksen tärkeys

Lukupiiriharrastuksen tärkeyttä tiedusteltiin kysymyksessä 10. 63 henkilöä eli 56,25 % pitää harrastusta erittäin tärkeänä. 47 henkilöä kokee harrastuksen jonkin verran tärkeäksi itselleen. Se on 41,96 % kaikista vastauksista. 2 henkilöä on valinnut vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Huomattavaa tässä kohtaa on se, että kukaan kyselyyn osallistuneista ei valinnut vaihtoehtoja ”ei kovin tärkeä” tai ”ei lainkaan tärkeä”. Tulos on toisaalta odotettu, sillä loogisesti ajatellen tuskin kukaan harrastaisi mitään, mitä ei pidä itselleen mielekkäänä ja merkityksellisenä. Kuitenkin kaikkien vastausten sijoittuminen tärkeän puolelle on merkittävää huomata. Huomattavaa on myös se, että yli puolet vastaajista kokee harrastuksen erittäin tärkeäksi. Se osoittaa, että Eepos-kirjastojen lukupiiritoiminta on tärkeä palvelumuoto. Kysymyksen tulokset esitetään myös alla olevassa kuviossa 14.

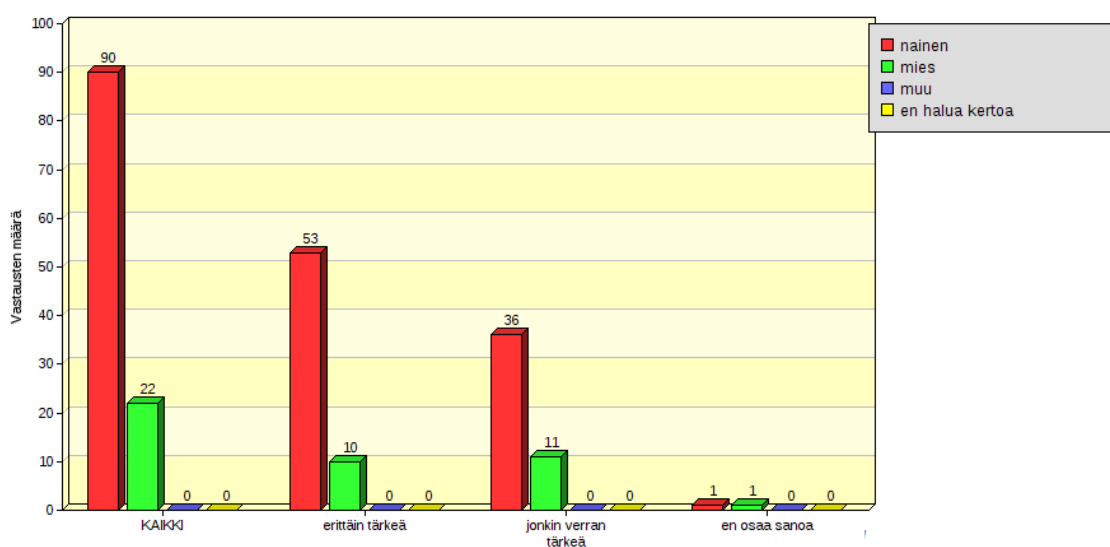
Kuvio 14. Lukupiiriharrastuksen tärkeys.

Tarkasteltaessa iän ja harrastuksen merkityksen suhdetta toisiinsa, esille ei nouse mitään erityistä. Vastaajien ikäjakaumat jakautuvat tasaisesti merkitystä mittaaviin valintoihin, kuten käy ilmi kuviosta 15. Iällä ei siis näytä olevan merkitystä siihen, miten tärkeä osa lukupiiriharrastus on omaa elämää.

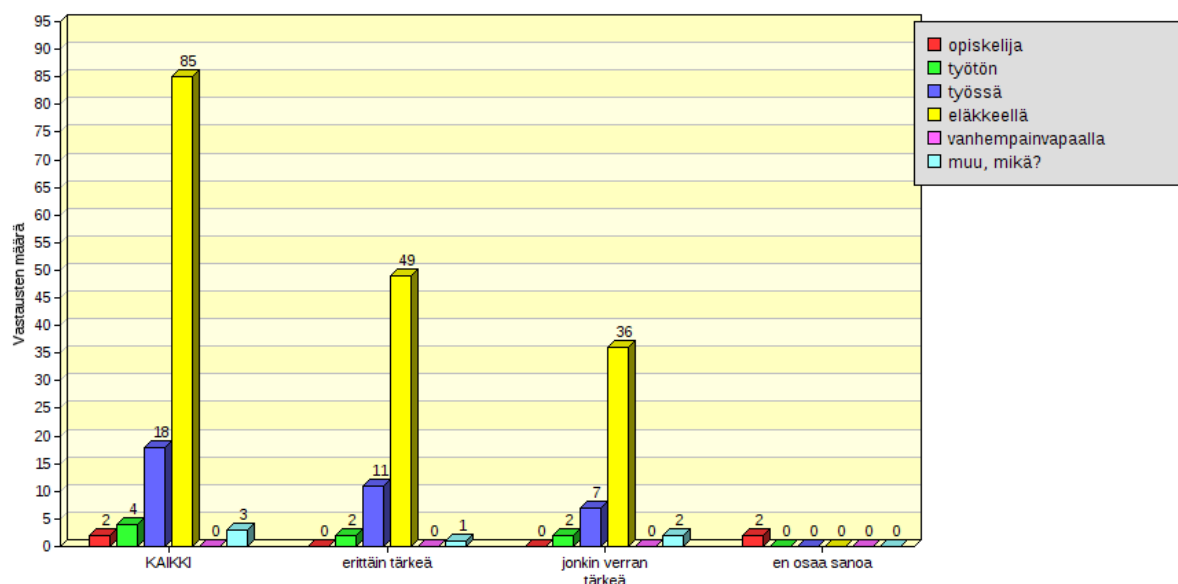
Kuvio 15. Vastaajaikäryhmät ja harrastuksen tärkeys.

Kun tarkastellaan harrastuksen tärkeyttä suhteessa vastaajien sukupuoleen, voidaan huomata, että jakauma on tasainen. Tätä ristiintaulukointia havainnollistetaan kuviossa 16. Naisvastaajia on kaiken kaikkiaan paljon enemmän kuin miehiä, joten on ymmärrettävää, että naisten määrää kuvaavat pylväät nousevat korkeammiksi sekä vastausvaihtoehdoissa ”erittäin tärkeä” ja ”jonkin verran tärkeä”. Kuviosta voidaan kuitenkin huomata, että miesten vastaukset jakautuvat tasaisemmin eri vaihtoehtoihin kuin naisten. Vaikka sukupuolijakauma onkin epätasainen, voidaan silti tästä vastaajajoukosta todeta, että naiset kokevat harrastuksen yleisemmin erittäin tärkeäksi kuin miehet.

Kuvio 16. Vastaajien sukupuoli ja harrastuksen tärkeys.

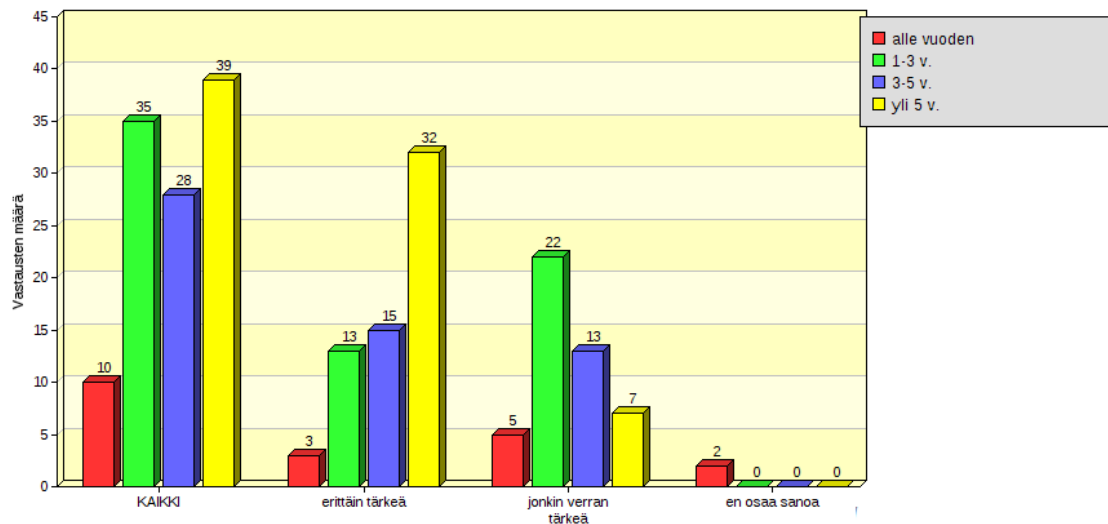
Kun ristiintaulukoidaan lukupiiriharrastuksen tärkeys ja vastaajien elämäntilanne, voidaan huomata, että harrastuksen tärkeyttä kysyvässä kysymyksessä ”en osaa sanoa” - vastauksen antaneet henkilöt ovat opiskelijoita. Kaikkia muita vastaajien ilmoittamia elämäntilanteita löytyy tasaisesti sekä ”erittäin tärkeä” että ”jonkin verran tärkeä” - vastausvaihtoehdosta, jotka vastaajat olivat valinneet kysymyksessä 10. Ristiintaulukoinnin tuloksia voi tarkastella kuviossa 17.

Kuvio 17. Vastaajien elämäntilanteet ja harrastuksen merkitys.

Ennalta voisi helposti tehdä oletuksen, että eläkeläiset, joilla oletettavasti on eniten aikaa, pitäisivät lukupiiriharrastusta enimmäkseen erittäin tärkeänä. Kuvioista 17 voidaan kuitenkin huomata, että vaikka eläkeläisvastaajia on vastaajissa kaiken kaikkiaan eniten ja heitä on siten myös vastausvaihtoehdon ”erittäin tärkeä” kohdalla eniten, ovat eläkeläisvastaajat kuitenkin jakautuneet melko tasaisesti vaihtoehtojen välillä. 49 eläkeläisvastaajaa kokee harrastuksen erittäin tärkeäksi ja 36 jonkin verran tärkeäksi. On myös huomattavaa, että työssäkäyvistä vastaajista useampi (11 henkilöä) kokee harrastuksen erittäin tärkeäksi, kuin pitää harrastusta jonkin verran tärkeänä (7 henkilöä). Laajasti yleistettävissä tulos ei ehkä ole, mutta tästä voidaan kuitenkin tehdä päätelmä, että lukupiiriläisen elämäntilanteella tai ainakaan sen oletetulla kiireisyydellä ei ole merkitystä sille, miten tärkeänä harrastuksen kokee. On tietysti ihan luonnollistakin, että tärkeälle harrastukselle löytää kyllä aikaa myös kiireen keskellä.

Ikää, sukupuolta tai elämäntilannettakin kiinnostavampi ristiintaulukoinnin kohde on lukupiiriharrastuksen kesto. On kiinnostavaa tietää, vaikuttaako lukupiiriharrastuksen kesto merkityksen (tärkeyden) muodostumiseen eli toisin sanoen onko harrastus tärkeämpi pidempään lukupiiriin kuuluneille vai onko harrastuksen merkitys kasvanut kovinkin lyhyessä ajassa. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella näyttää siltä, että piiriin kuulumisen keston ja harrastuksen tärkeyden välille ei voida piirtää selkeää linjaa.

Kuvio 18. Lukupiiriharrastuksen kesto ja tärkeys.

Lukupiiriharrastuksen keston ja tärkeyden ristiintaulukoinnin tulokset on esitetty yllä olevassa kuviossa 18. Kuvioista voidaan huomata, että lukupiiriin yli 5 vuotta kuuluneita löytyy eniten harrastusta erittäin tärkeänä pitävien joukosta, mutta samaan aikaan myös alle vuoden lukupiiriin kuuluneita henkilöitä (3 henkilöä) pitää harrastusta jo nyt erittäin tärkeänä itselleen. Kun siirrytään katsomaan palkkeja kohdassa ”jonkin verran tärkeä”, huomataan, että jotkut (7 henkilöä) yli 5 vuotta piiriin kuuluneista ovat valinneet tämän vaihtoehdon. Näiden tulosten valossa voidaan todeta, että piiriin kuulumisen kesto ei ole suoranaيسessa yhteydessä harrastuksen merkitykseen (tärkeyteen).

Kuviota tarkastelemalla huomataan myös, että 1-3 vuotta ja 3-5 vuotta lukupiiriin kuuluneet jakautuvat tasaisesti harrastusta erittäin tärkeänä ja jonkin verran tärkeänä pitäviin. Kuitenkin voidaan huomata, että useampi 1-3 vuotta lukupiiriin kuulunut pitää harrastusta jonkin verran tärkeänä kuin erittäin tärkeänä. Tälle on vaikea keksiä mitään erityistä syytä, mutta on toisaalta hyvä muistaa, että emme tiedä miten vastaajat sijoittuvat aikajanelle 1-3 vuotta. Toisaalta on muistettava myös, että sitä seikkaa ei ole välttämättä mielekästä pohtia lainkaan: osoittavathan aiemmat tulokset, että piiriin kuulumisen kestolla ei ole suoraa vaikutusta merkitykseen.

5.4 Lukupiirissä käsiteltävä kirjallisuus

Luvussa 5.4 tarkastellaan lähemmin lukupiirissä käsiteltävää kirjallisuutta. Keskiössä on kaksi kokonaisuutta, joista toiseen kuuluu lukupiiriin kirjojen valinta ja käsiteltävän

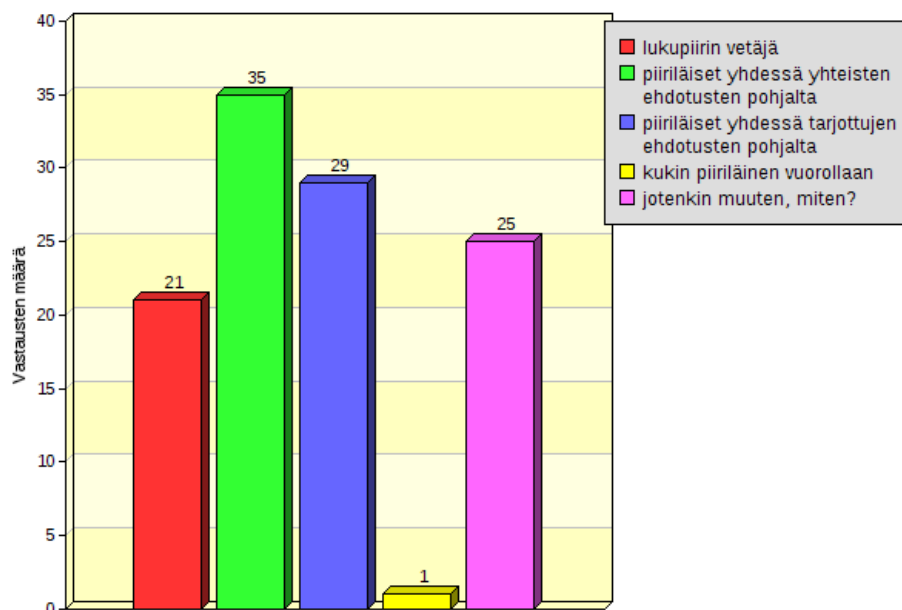
kirjallisuuden mielekkyys. Toisessa kokonaisuudessa selvitetään lukupiiriharrastuksen myötä lukemiseen mahdollisesti tulleita muutoksia.

5.4.1 Kirjallisuuden valinta ja mielekkyys

Lukupiirit ovat lähtökohtaisesti hyvin demokraattisia yhteisöjä, joissa jokaisen mielipide halutaan kuulla. Kuitenkin on mahdollista, että lukupiirissä luettavan kirjallisuuden valinta ei perustu yhteiselle keskustelulle, vaan lukupiirin ohjaajan tai kunkin jäsenen vuorollaan tekemään valintaan seuraavaksi käsiteltävästä kirjasta. Kysymyksessä 12 tiedusteltiin kirjojen valintaa koskevia käytäntöjä.

Kysymyksen 12 vastauksista käy ilmi, että kyselyyn vastanneissa lukupiireissä on monenlaisia käytäntöjä. 21 vastaajaa eli 18,92 % vastaajista kertoo, että lukupiirin vetäjä valitsee kirjat. Yleisintä kuitenkin on, että piiriläiset valitsevat kirjat yhdessä joko yhteisten ehdotusten pohjalta tai valmiiksi tarjottujen ehdotusten pohjalta. Yhteisillä ehdotuksilla on tarkoitettu tässä kohtaa piiriläisten keskustelussa esille nousseita aiheitoiveita, tarjotuilla ehdotuksilla vuorostaan on tarkoitettu lähinnä lukupiirin vetäjän tarjoamia ehdotuksia. 35 henkilöä eli 31,53 % vastaajista kertoo kirjallisuuden valinnan tapahtuvan yhteisten ehdotusten pohjalta. Hieman vähemmän eli 29 vastaajaa (26,13 %) kertoo, että kirjat valitaan tarjottujen ehdotusten pohjalta yhdessä. Yhteensä siis liki 58

% vastaajista on antanut vastauksen, joka suoraan osoittaa lukupiirien demokraattisuutta. Tämän kysymyksen vastaukset on esitetty seuraavassa kuviossa 19.

Kuvio 19. Lukupiirin kirjojen valinta.

Kuten kuvioista 19 käy ilmi, yksi vastaajista oli valinnut vastausvaihtoehdon ”kukin piiriläinen vuorollaan”. Koska näin vastasi ainoastaan yksi henkilö, ei ole luultavaa, että missään piirissä suoranaisesti näin toimittaisiin. Luultavasti tässä on kyse vastauksen lipsahtamisesta väärälle riville tai sitten kirjojen valinta tapahtuu periaatteessa yhdessä yhteisten ehdotusten pohjalta, mutta kuitenkin niin, että jokainen piiriläinen saa vuorollaan ehdottaa ja se lähinnä muodollisesti hyväksytetään muilla piiriläisillä.

Kuviosta 19 käy ilmi myös, että 25 vastaajaa eli 22,52 % on valinnut vastausvaihtoehdon ”jotenkin muuten, miten?”. Vastauksia tähän vaihtoehtoon tuli toisaalta melkein pä hämmästyttävän vähän, sillä voisi olettaa, että kirjojen valinta tapahtuu vaihtelevasti: joskus vetäjä valitsee, joskus taas kerätään yhteisiä ehdotuksia ja valitaan niistä. Tähän kohtaan tulikin itse asiassa vastauksia, jotka osoittavat, että juuri näin on ainakin osassa kyselyyn osallistuneista lukupiireistä. Alla olevassa taulukossa 5 esitellään tarkemmin näitä vastauksia.

Taulukko 5. Kirjojen valinnan muut tavat.

Kirjojen valinta jotenkin muuten	Mainintoja
Tilanteen mukaan / vaihtelee	3
Piiriläiset yhdessä yhteisten ehdotusten pohjalta tai vuorotellen	1
Vetäjä tai piiriläiset yhdessä tarjotuista ehdotuksista	6
Vetäjä tai yhdessä yhteisten ehdotusten pohjalta	5
Piiriläiset yhdessä yhteisten tai tarjottujen ehdotusten pohjalta	2
Vetäjä tai yhdessä yhteisistä tai tarjotuista ehdotuksista	6
En osaa sanoa	2

Kuten taulukosta käy ilmi, monissa piireissä luotetaan demokratiaan ja vetäjäjohtoiseen valinnan rinnalla myös piiriläisillä on mahdollisuus vaikuttaa käsiteltävän aineiston valintaan. Taulukossa näkyy yksi vastaus, joka viittaa samaan vuorottelevaan valintatapaan, jonka aiemmin yksi vastaajista oli valinnut. Jälleen voi pohtia tarkoitetaanko tässäkin kohtaa vuorottelulla mahdollisesti jotain samankaltaista kuin edellä pohdittiin.

Kaiken kaikkiaan tähän kysymykseen tulleet vastaukset osoittavat, että kyselyyn vastanneiden lukupiirien toimintatavoissa on eroja. Jokainen piiri muodostuu vetäjänsä ja jäsentensä näköiseksi, ja koska piirit ovat aktiivisesti toiminnassa, niin voidaan olettaa, että toimintatavat ovat juuri oikeanlaisia kunkin kohdalla. Yhtä oikeaa toimintatapaa ole olemassa, vaan kyse on aina kokonaisuudesta.

Millaista yhdessä tai johtajavetoisesti valittu kirjallisuus sitten on? Luvussa 5.2.2 käsiteltiin lukupiiriin osallistumista ja mahdollisten poissaolojen syitä. Samassa yhteydessä selvisi, että vain hyvin harva jättää osallistumatta lukupiiriin siksi, että kirja olisi lukematta tai aihepiiri tai kirja ei muuten kiinnosta. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kirjallisuus olisi automaattisesti kaikilta osin mielekäästä. Kysymyksessä 13 selvitettiin matriisikysymyksellä, jossa jokaiselta kirjallisuutta kuvaavalta riviltä vastaaja valitsi itselleen parhaiten kuvaavan numeron asteikolla 1-5. Numero 1 tarkoittaa ”ei lainkaan” ja 5 erittäin hyvää. Kysymykseen valikoitui vastausvaihtoehdoiksi ”mielekkäitä”, ”kiinnostavia”, ”sopivan vaihtelevia”, ”ajatuksia herättäviä” ja ”lukumakuni mukaisia”. Avovaihtoehtoa tässä ei ollut lainkaan. Kysymyksen muotoilua voi tarkastella liitteestä 1.

Taulukko 6. Lukupiireissä käsiteltävä kirjallisuus.

Lukupiireissä käsiteltävä kirjallisuus

Arvosana	mielekästä	kiinnostavaa	sopivan vaihtelevaa	ajatuksia herättävää	lukumaun mukaisia
5 = erittäin hyvä	39	49	56	61	6
4 = hyvä	52	47	44	40	39
3 = siltä väliltä	16	13	9	9	51
2 = heikosti	0	0	0	0	9
1 = ei lainkaan	0	0	0	0	1
Yhteensä	107	109	109	110	106

Kysymykseen 13 tulleet vastaukset on esitetty taulukossa 6. Siitä voi huomata, että mikään rivi ei saanut vastauksia kaikilta 112 kyselyyn vastanneelta. Vastausmäärät ovat kuitenkin sen verran suuria, että tässä aineistossa niistä pysyy joitakin päätelmiä tekemään. Ensinnäkin tuloksista voidaan havaita, että aineisto koetaan pääsääntöisesti mielekkääksi, kiinnostavaksi, sopivan vaihtelevaksi ja ajatuksia herättäväksi. Näistä vaihtoehtoista yksikään ei ole saanut arvosanaa 2 tai 1. Kun huomioidaan, että kunkin vaihtoehdon kohdalla vain murto-osa vastanneista (mielekkäässä 14,95 %, kiinnostavassa 11,95 %, sopivan vaihtelevassa 8,26 % ja ajatuksia herättävässä 8,18 %) on valinnut vastausvaihtoehdon 3 eli siltä väliltä, voidaan todeta, että valittiinpa piireissä käsiteltävä kirjallisuus millä tavalla tahansa, se on pääsääntöisesti erittäin hyvin tai hyvin onnistunut olemaan valtaosalle piiriläisistä mielekästä, kiinnostavaa, sopivan vaihtelevaa ja ajatuksia herättävää. Se on itse asiassa todella hyvä saavutus, kun otetaan huomioon miten erilaisia ihmisiä lukupiireihin voi kuulua.

Jos edellä kuvatut vastausvaihtoehdot voidaankin tulosten perusteella niputtaa hyvin yhteen, niin vaihtoehto ”lukumaun mukaisia” tarjoaa vuorostaan enemmän tarkasteltavaa edellisiin nähden. Tällä kertaa jokainen arvosana on saanut vastauksia. Ei ole yllättävää, että ainoastaan 6 vastaajaa eli 5,66 % on ollut sitä mieltä, että lukupiirin kirjallisuus vastaa erittäin hyvin heidän lukumakuunsa. Enemmänkin on hieman yllättävää, että vaikka piireissä käsiteltävää kirjallisuutta valitaan eri tavalla eikä läheskään kaikkiin valintoihin pääse itse vaikuttamaan, osa silti kokee käsiteltävän kirjallisuuden erittäin hyvin omaan lukumakuunsa sopivaksi. Näin vastanneiden lisäksi 39 vastaajaa eli 36,79 % kokee kirjallisuuden vastaavan hyvin heidän lukumakuunsa. Tähän pätee sama pohdinta kuin edellä eli mielestäni yllättävän moni kokee kirjat hyvin lukumakuunsa sopiviksi huolimatta siitä, että kaikkiin valintoihin ei itse pysty vaikuttamaan. Toisaalta, kun

tarkastellaan samaisesta taulukosta muiden vastausvaihtoehtojen saamia arvosanoja, ei asia enää näyttäydy niin yllättävässä valossa.

Lukumaun mukaisuutta arvioi arvosanalla 3 ”siltä väliltä” 51 vastaajaa eli 48,11 %. Tätä ei ole tarpeen tarkastella sen laajemmin, mutta voidaan todeta, että tällaiset vastaukset olivat ihan odotetun kaltaisia tässä kohtaa. On selvää, että kun itse ei valitse kaikkea lukemaansa, niin aina ei saa täysin omaa lukumakua vastaavaa luettavaa. Toisaalta on myös oletettavaa, että vaikka kirjallisuutta ei pääsisikään itse valitsemaan, aina joskus jokin sattuu olemaan omaan makuun sopivaa. Lisäksi asiaa voi tietysti pohtia myös siitä näkökulmasta, että yksittäinen teos ei välttämättä ole yksiselitteisesti omia lukumielityksiä vastaava tai sitten periaatteessa mielekkästä kirjasta löytyy myös sellaista, mikä ei omaan makuun sovi. Yksittäisen kirjankin kohdalla lukumakuun sopivuus voi vaihdella paljon, saati sitten kun mietitään lukupiireissä käsiteltävän kirjallisuuden kokonaisuutta.

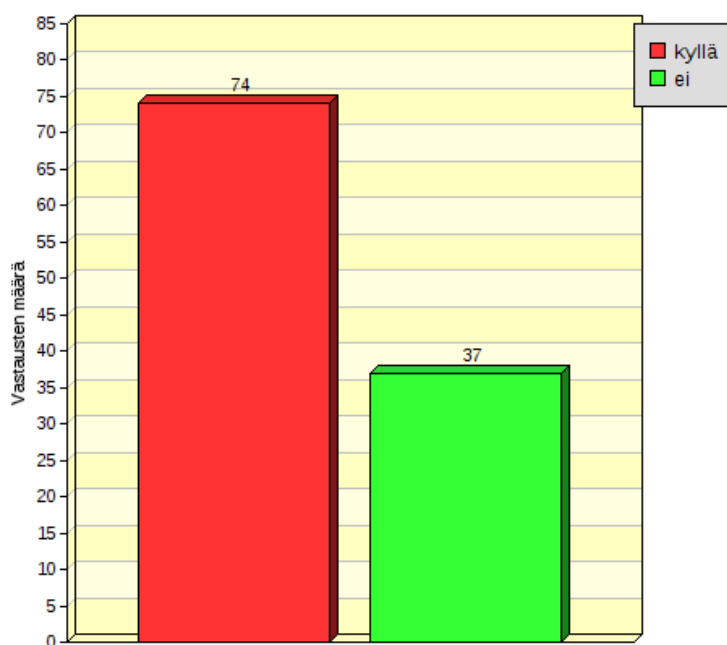
Lukumaun mukaisuuden erittäin hyväksi arvioineiden lisäksi on erittäin kiinnostavaa huomata, että osa vastaajista (9 henkilöä eli 8,49 %) pitää lukupiirissä käsiteltävää kirjallisuutta heikosti lukumakuunsa sopivina ja yksi vastaajista kokee, että kirjallisuus ei vastaa lainkaan hänen lukumakuunsa. Hän edustaa toki hyvin pientä murto-osaa, 0,94 % vastaajista, mutta on huomattavaa, että tällainenkin vastaus tuli. Kun pohtii sitä, että 10 vastaajaa pitää lukupiirikirjoja heikosti tai ei lainkaan sopivina omaan lukumakuun, herää väkisin kysymys siitä, miksi he osallistuvat lukupiiriin. Lukupiiriin osallistuminen on kuitenkin vapaaehtoista, joten kun vain harva vastaajista kertoo jättävänsä osallistumatta lukupiiriin siksi, että kirja ei kiinnosta tai sitä ei ole lukenut (katso luku 5.2.2), voidaan todeta, että piiriin kuulumiselle täytyy olla kirjallisuuden sijaan tai ainakin lisäksi jokin muu vahva syy. Luvussa 5.3.1 tarkasteltiin lukupiiriin kuulumisen syitä ja niistä tuloksista kävi ilmi, että muiden ihmisten tapaamisella ja keskustelulla oli suuri merkitys isolle osalle vastaajista. Nämä tulokset tukevat johtopäätöksiä sosiaalisen ulottuvuuden merkityksestä.

5.4.2 Muutokset lukemisessa

Lukupiiriin kuulumisen muuttaa lukemista jonkin verran ainakin säännöllisesti osallistuvilla jäsenillä. On oletettavaa, että lukemisesta tulee jonkin verran

suunnitelmallisempaa, tulee luettua kirjoja oman maun ulkopuolelta ja lukeminen muuttuu analyttisemmaksi, kun tekstiä prosessoi siitä näkökulmasta, että siitä täytyy pystyä keskustelemaan. Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää myös tätä asiaa, joten kysymyksessä 14 kysyttiin yksiselitteisesti, onko muutoksia tullut ja kysymyksessä 15 pyydettiin kertomaan, millaisia muutokset ovat olleet.

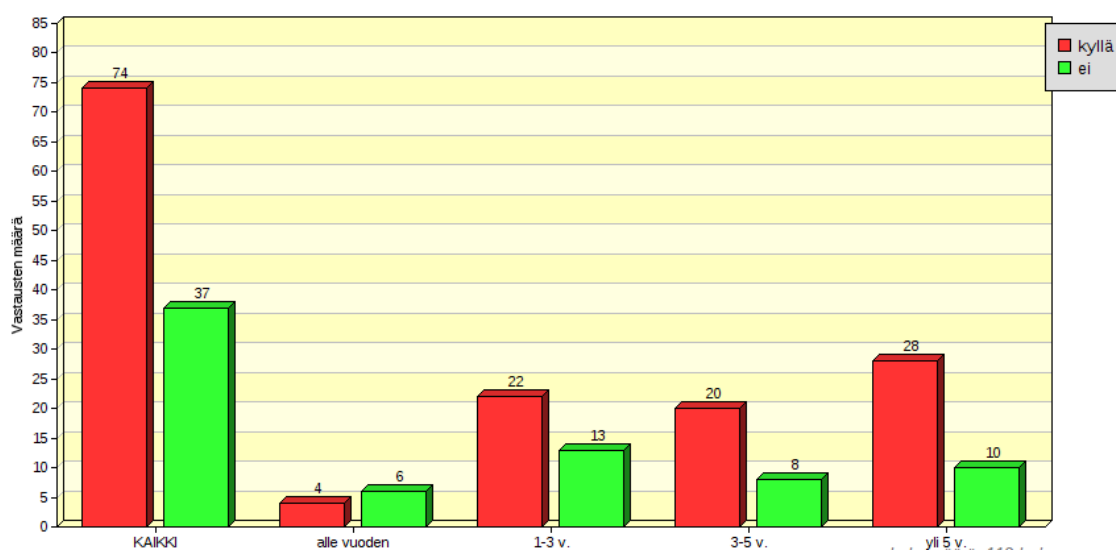
Kysymykseen 14 vastasi 111 henkilöä. 74 henkilöä eli 66,67 % vastaajista kokee lukupiiriharrastuksen muuttaneen lukemistaan, 37 henkilöä puolestaan on sitä mieltä, että muutoksia ei ole tullut. Tulokset on esitetty kuviossa 20. Tulos on siinä mielessä ihan odotetun kaltainen, että oli todennäköistä, että suuri enemmistö kokee muutoksia tulleen. Vastaajista kuitenkin 33,33 % on sitä mieltä, että muutoksia ei ole tullut, mikä tuntuu aika isolta osuudelta. Kun mietitään, miten lukupiiri voi muuttaa lukemista niin sisällön kuin lukemisen tapojenkin osalta, on huomattavaa, että niinkin moni kokee, että muutoksia ei ole tullut. Se saattaa kertoa esimerkiksi laajasta lukumausta tai entuudestaan analyttisestä lukutavasta. Tämän tutkimuksen valossa se asia jää kuitenkin selvittämättä, mutta tuonnempana tullaan tarkastelemaan, millaisia muutoksia lukemiseen on sen sijaan tullut.

Kuvio 20. Onko lukupiiriharrastus muuttanut lukemista.

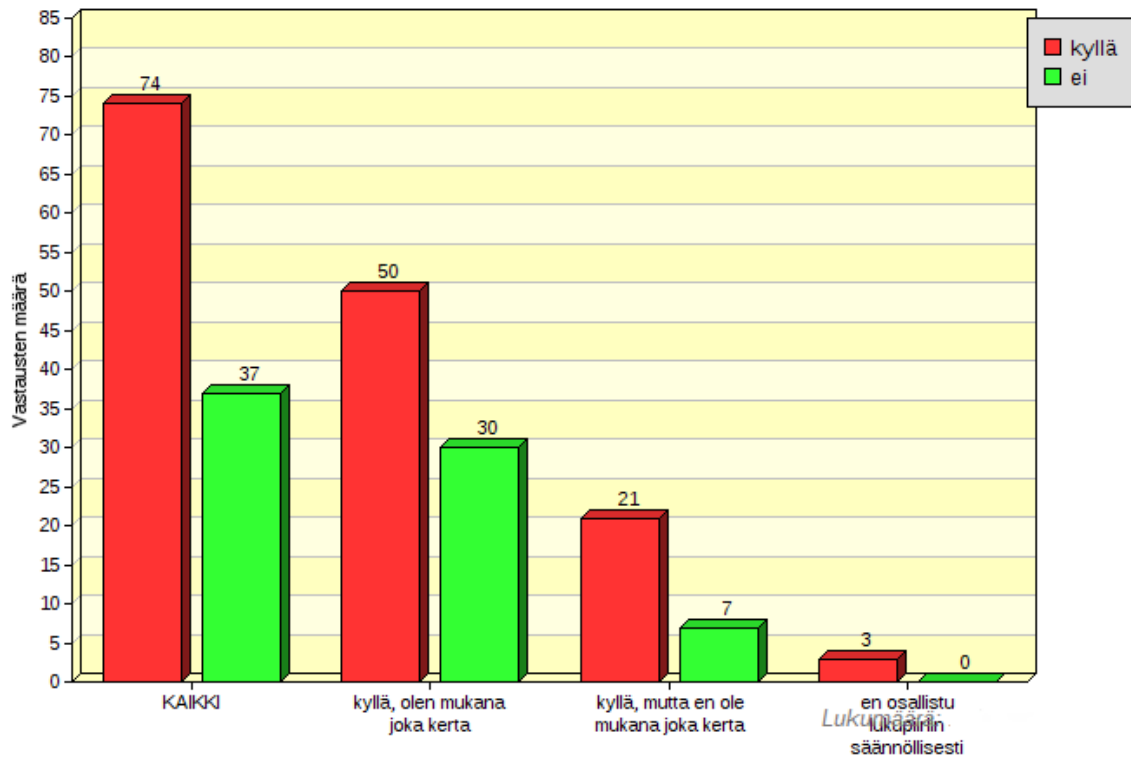
Kun ristiintaulukoidaan mahdolliset muutokset lukupiiriin kuulumisen keston kanssa, ei paljastu mitään varsinaisesti huomion arvoista. Olisi voinut ajatella, että esimerkiksi pidempään lukupiiriin kuuluneille olisi haastavampaa tunnistaa lukemiseensa

mahdollisesti tulleet muutokset, sillä he olisivat jo ehtineet tottua erilaiseen lukemiseen ja näin siitä olisi ehkä tullut jo tapa, joka ei enää tunnu muutokselta. Kuten kuvioista 21 käy ilmi, vastaukset kuitenkin jakautuivat sangen tasaisesti harrastuksen eri kestoja kuvaaviin kategorioihin. Tuloksista voidaan kuitenkin nostaa esille se, että alle vuoden lukupiiriin kuuluneista enemmistö kokee, että muutoksia ei ole tullut, kun taas muiden kestoja kuvaavien kategorioiden kohdalla tilanne on toisin päin. Tässä täytyy tietysti muistaa, että kyselyyn oli vastannut myös sellaisia, jotka osallistuivat piiriin ensi kertaa. Silloin on luonnollista, että muutoksia lukemiseen ei luultavasti ole vielä ehtinyt syntyä.

Kuvio 21. Lukupiiriharrastuksen kesto ja mahdolliset muutokset lukemisessa.

Koska lukupiiriharrastuksen kestolla ei näytä olevan vaikutusta lukuharrastukseen, oli kiinnostavaa selvittää, vaikuttaako harrastuksen aktiivisuus asiaan. Kun ristiintaulukoidaan lukupiiriin osallistumisen säännöllisyys ja lukemisen muutokset, selviää ehkä hiukan yllättävästi, että enemmistö heistä, jotka kokevat, ettei muutoksia ole tullut, osallistuvat lukupiiriin säännöllisesti. Samalla selviää myös, että jokainen heistä, jotka eivät osallistu lukupiiriin säännöllisesti, kokevat muutoksia lukemiseen kuitenkin tulleen. Tämä rikkoo ennakko-olettamuksen siitä, että aktiivisemmin harrastavien kohdalla muutokset olisivat todennäköisempiä ja epäsäännöllisesti osallistuvat eivät muutoksia lukemisessaan juurikaan kokisi. Nämä tulokset on esitetty kuviossa 22.

Kuvio 22. Lukupiiriharrastuksen aktiivisuus ja mahdolliset muutokset lukemisessa.

Kysymys 15 suunnattiin niille, jotka vastasivat ”kyllä” edelliseen kysymykseen siitä, onko lukemiseen tullut muutoksia. Tässä kysymyksessä oli mahdollisuus valita useampikin vastausvaihtoehto. Lukemisessaan muutoksia koki 74 henkilöä, mutta tähän kysymykseen tuli vastauksia korkeimmillaan 65 yhtä kohtaa kohden. Tässä kohtaa lienee paikallaan huomauttaa, että tuo luku ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki 74 vastannutta eivät olisi vastanneet tähän kysymykseen, koska kaikilla ei välttämättä ole tullut samoja muutoksia. Seuraavassa taulukossa esitellään eri vaihtoehtojen saamia vastausmääriä.

Taulukko 7. Lukemiseen tulleet muutokset.

Lukemiseen tulleet muutokset	Vastauksia
Lukee enemmän kuin ennen lukupiiriä	27
Pohtii lukemaansa enemmän kuin ennen lukupiiriä	53
Kirjamaku on laajentunut	65
Jokin muu, mikä?	1

Kuten taulukosta käy ilmi, yleisin muutos on ollut kirjamaun laajentuminen. Se on luonnollista, sillä lukupiireissä luetaan kirjallisuutta yleensä laidasta laitaan. Samalla saattaa tulla oppineeksi jotain uutta omasta kirjamausta tai löytää yllättäviä uusia suosikkeja. Odotettu tulos oli myös se, että moni kokee pohtivansa lukemaansa aiempaa enemmän, sillä lukupiirin keskusteleva ulottuvuus tavallaan ajaa tähän tai jopa edesauttaa

tätä, kun vielä keskustelun aikanakin huomaa uusia asioita. Jotkut kokevat myös lukevansa enemmän kuin ennen lukupiiriä. Määriä tässä kohtaa ei tiedetä, mutta on luontevaa ajatella, että lukupiireissä saadut suositukset sekä kiinnostavat kirja-/kirjailijalöydöt ruokkivat halua lukea lisää. Tässä kohtaa ei tiedusteltu, onko lukupiiriin osallistuminen vähentänyt lukemista, mikä sekin olisi ihan mahdollista, sillä etenkin itselle ei niin mielisistä aiheista kertovien kirjojen lukeminen voi olla aikaa vievää samoin kuin luetun pohdiskelukin. Lukemisen vähentymistä ei kuitenkaan liene tähän kyselyyn vastanneiden keskuudessa tapahtunut, sillä tässä kysymyksessä oli mahdollista kertoa myös omin sanoin muita syitä. Siihen tuli vain yksi vastaus, jota tarkennettiin kertomalla, että löytyy uusia maailmoja.

6 YHTEENVETO

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Eepos-kirjastojen kaikille avoimien ja maksuttomien lukupiirien tilannetta. Keskiössä olivat lukupiiriläiset, se keitä he ovat ja mitä lukupiiri heille merkitsee. Kyselyyn osallistui 13 lukupiiriä ja kyselylomakkeita palautui 112 kappaletta. Kuten edellä on käynyt ilmi, niin ikä-, sukupuoli- kuin elämäntilannejakaumassa on nähtävissä aina yksi isompi ryhmä. Koska jakauma on ollut niin selkeä, on se vaikuttanut jonkin verran ristiintaulukoinnin mielekkyyteen. Jokaisen ristiintaulukoinnin kohdalla onkin pyritty avaamaan tehtyä ristiintaulukointia ja antamaan sille hyvät perusteet.

Kyselylomaketta luotaessa taustatietoina päädyttiin kysymään ikää, sukupuolta ja elämäntilannetta. Koulutustaustaa ei siis kysytty lainkaan. Toisaalta se olisi voinut tarjota kiinnostavaa lisätietoa Eepos-kirjastojen lukupiiriläisistä, mutta kuten kirjallisuuskatsauksesta käy ilmi, suomalaiset ovat perinteisesti olleet ahkeria lukijoita koulutustaustasta riippumatta. Koin myös hedelmällisemmäksi tarkastella lukupiirien jäsenjoukkoa elämäntilanteen kautta kuin koulutustaustansa perusteella enkä nähnyt mitään syytä sen lisäksi kysyä koulutuksesta.

Kyselyn tuloksissa ei paljastunut mitään erityisen yllättävää lukupiirien jäsenien osalta, vaan pikemminkin kyselyyn vastanneet lukupiiriläiset ovat pitkälti sellaisia kuin kirjallisuuskatsaus antoi olettaa. Tässä tutkimuksessa kerättyä aineistoa tarkasteltaessa esimerkiksi elämäntilanteiden jakautuminen ei ollut vastaajien ikäjakaumaan nähden yllätys. Näyttää siltä, että Eepos-kirjastojen lukupiireissä ei elämän ruuhkavuosia eläviä ihmisiä juurikaan käy. Ilmiö on laaja, ei vain Eepos-aluetta koskeva.

Kyselyn tuloksista käy selkeästi ilmi, että lukupiirit ovat jäsenilleen tärkeitä. Se näkyy paitsi harrastukseen sitoutumisessa pitkäjänteisyytenä ja aktiivisuutena myös siinä, että kokoontumisia ei jätetä välistä ilman selkeää konkreettista estettä. Lukupiirien sosiaalinen ulottuvuus näyttäytyy vahvana, sillä näyttää siltä, että lukupiirin kokoontumiseen halutaan osallistua, vaikka käsiteltävä teos ei olisi ihan omaa lukumakua vastannutkaan. Vaikka kysymyksiin lukupiiriin liittymisen ja kuulumisen syistä tulikin paljon vastauksia, jotka osoittavat kirjallisuuden ja lukuharrastuksen olevan vahvoja motiiveja, näkyy niissä myös sosiaalisen ulottuvuuden merkitys. Näin jälkikäteen ajateltuna olisi voinut olla kiinnostavaa verrata lukupiiriin *liittymisen* syitä lukupiiriin

kuulumisen syihin, jos niitä koskevissa kysymyksissä olisi tullut kysyttyä samoja asioita. Liittymisen syitä tiedusteleavassa kysymyksessä tuli nimittäin avovastausvaihtoehdon kohdalla esille kirjallisuudesta *keskustelu*, vaikka sitä ei valmiiksi vaihtoehdoksi tarjottukaan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Eepos-kirjastojen lukupiirit tuntuvat kiinnostavan erilaisia ihmisiä, vaikka vastauksista esille nouseekin selkeä naisvaltaisuus, yli 60 vuoden ikä ja eläkeläisen elämäntilanne. Lukupiiritoiminnalla näyttää myös olevan suuri merkitys jäsenilleen. Pohdinta-luvussa tarkastellaan lähemmin kyselyn viimeiseen kysymykseen tulleita vastauksia, mutta jo tässä yhteydessä voidaan mainita, että ne todella tukevat sitä ennakkokäsitystä, joka minulla (Eepos-kirjastojen) lukupiireistä oli. Avovastauksissa kysymykseen ”Mitä haluaisit vielä sanoa lukupiireistä?” tuli useampikin vastaus, jossa todettiin yksiselitteisesti: ”tärkeitä”.

7 POHDINTA

Jälkikäteen ajateltuna kyselylomakkeen muotoiluja olisi voinut vielä hieman hioa, vaikka lähes kaikki vastaajat vastasivatkin kaikkiin kysymyksiin. Matriisityyppiset kysymykset 11 ja 13 osoittautuivat haastavimmiksi, etenkin kysymykseen 11 liitetty mahdollisuus kertoa omin sanoin. Pääsääntöisesti kuitenkin voidaan todeta, että kysymyksen asettelut olivat riittävän selkeitä ja lukupiiriläisillä oli tarpeellinen tieto ja käsitys asioista kysymyksiin vastaamiseksi. Jos kyselyä lähdetäisiin toteuttamaan nyt, voi olla, että kysymys oheispalveluista (kysymys 8) jäisi pois. Se on ainoa kysymys, johon piiriläisillä ei yleisesti ottaen ollut tietoa vastata, mitä osaltaan selittää vastaajaprofiilin ikä ja elämäntilanne. Kysymys olisi voinut olla relevantimpi, jos kyselyyn vastannut joukko olisi osoittautunut erilaiseksi, mutta sitähan ei etukäteen voinut tietää.

Kyselyn viimeinen kysymys oli avokysymys, jossa lukupiiriläiset saivat omin sanoin kertoa ajatuksiaan lukupiireistä. Niistä heijastuu ennen kaikkea tyytyväisyys, kiitollisuus kirjastoille tarjotusta palvelusta sekä lukupiirien suuri merkitys. Vaikka etukäteen olinkin ajatellut, että lukupiirit epäilemättä ovat jäsenilleen tärkeitä, oli avovastausten lukeminen silti todella silmiä avaava kokemus. Niissä konkretisoitui se, että ihan jokainen lukupiirin ohjaaja tekee todella tärkeää ja merkityksellistä työtä. Lukupiirit ovat tärkeä osa kirjastojen tapahtumatarjontaa ja kysyntää niille on, vaikka niiden osallistujajoukko saattaa olla moneen muuhun tapahtumaan verrattuna hyvinkin pieni. Koen, että tämä tutkimus osaltaan osoittaa, että kaikkea ei voi laskea lukuina, vaan suurin merkitys kätkeytyy sisältöihin ja henkilökohtaisiin kokemuksiin. Gradun nimi ”Elämää rikastuttava piiri” on suora lainaus kyselyyn tulleesta avovastauksesta ja se kiteyttää mielestäni piirien olennaisuuden.

Lukupiiritoimintaa luonnehdittiin useammassakin vastauksessa tärkeäksi, rentoa ilmapiiriä kehuttiin ja esille nostettiin myös uusien kirjallöytöjen tekeminen ja kiinnostavat keskustelut. Vetäjiäkin kiitettiin ja mainittiin, että heillä on iso rooli viihtyvyydelle. Joissakin vastauksissa nousi esille myös kysymyksiä siitä, miten lukupiireihin saataisiin mukaan nuorempaa väkeä ja miehiä. Kuten kyselyn tulokset osoittivat, heitä tosiaan on melko vähän. Tämä lienee yksi sellainen ikuisuus kysymys, johon viitataan jo aiemmassa kirjallisuuskatsauksessa sekä tutkimustuloksien kohdalla. Jotkut vastaajista kokivat, että lukupiirejä voisi markkinoida vielä enemmänkin ja avata

toiminnan peruseriaatteita, jos se rohkaisisi uusia ihmisiä tutustumaan toimintaan. Siinä voisi olla ideaa, sillä voi olla, että sana ”lukupiiri” johtaa joitakuuta harhaan ja luo mielikuvan piiristä, jossa luetaan vuorolukuna yhteistä kirjaa.

Tämän tutkimuksen kautta nousee esille lukupiirien merkitys jäsenilleen, mutta toinen kiinnostava tutkimusaihe olisi lukupiirien merkitys ohjaajilleen. Miten he tehtävänsä kokevat, miten he ovat lukupiirien ohjaajiksi päätyneet ja ennen kaikkea ymmärtävätkö he miten tärkeää työtä he tekevät. Sellainen tutkimus olisi mielestäni omiaan täydentämään sitä kuvaa, joka tämän jäseniin keskittyvän tutkimuksen myötä lukupiiritoiminnasta on syntynyt.

LÄHTEET

Ahola, A. 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa: Viinamäki, L. & Saarti, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.

Ahola, S. 2013. Lukupiirien aika: Yhteisöllistä lukemista suomalaissa lukupiireissä. Helsinki: Avain.

Ahola, S. 2015. Ystäviä ja kirjoja. Helsinki: Avain.

Almgren, P. & Jokitalo, P. 2010. Kirjasto 2011: Vaikutteita maailmalta. Helsinki: Avain.

Eepos. [Verkkosivu.] Palvelupisteet ja aukioloajat. [Viitattu 5.1.2020]. Saatavana: <https://eepos.finna.fi/OrganisationInfo/>

Eepos. [Verkkosivu.] Tietoa meistä. [Viitattu 5.1.2020]. Saatavana: <https://eepos.finna.fi/Content/about>

Ervasti, K. 2009. ”Mä oon aina halunnut jonkun tällaisen ryhmän!”: Kirjoitelma lukupiireistä ja lukupiirejä vetävistä kirjastolaisista. Teoksessa: Hypén, K. (toim.) Kirjasto 2010: Lukijat, tekstit ja verkko. Helsinki: BTJ Kustannus.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111.

Kauhava. [Verkkosivu.] Eepos yhdistää kirjastot. [Viitattu 5.1.2020]. Saatavana: https://www.kauhava.fi/uutishuone/uutiset/uutisarkisto/eepos_yhdistaa_kirjastot.11973.news

Koskivaara, N. 2010. Lukupiireissä harjoitetaan kirjallisuuden kansanvaltaa. Teoksessa: Matero, J., Hapuli, R. & Koskivaara, N. (toim.) Lukupiirikirja. Helsinki: BTJ Kustannus.

Lihavainen, L. 2019. Monikulttuurinen lukupiiri – rajat ylittävä lukupiiri. Teoksessa: Kajannes, K. (toim.) Kirja, muutosvoima. Jyväskylä: Athanor.

Mäkinen, I. 2009. History of Finnish Public Libraries in a Nutshell. Teoksessa: Dyrbye, M., Mäkinen I., Reimo, T. & Torstensson, M. (toim.) Library Spirit in the Nordic and Baltic Countries – Historical Perspectives. Tampere: Hibolare, 109-133.

Ratia, T. 2010. ”Mielen lehtevät sanat”: lukupiiri kirjastossa. Teoksessa: Matero, J., Hapuli, R. & Koskivaara, N. (toim.) Lukupiirikirja. Helsinki: BTJ Kustannus.

Sarmavuori, K. 2011. Opi ja ohjaa lukemista. Helsinki: Avain.

Tilastokeskus. [Verkkosivu.] Alipeitto. [Viitattu 7.1.2020]. Saatavana: <https://www.stat.fi/meta/kas/alipeitto.html>

Tilastokeskus. [Verkkosivu.] Perusjoukko. [Viitattu 7.1.2020]. Saatavana: <https://www.stat.fi/meta/kas/perusjoukko.html>

Tilastokeskus. [Verkkosivu.] Ylipeitto. [Viitattu 7.1.2020]. Saatavana: <https://www.stat.fi/meta/kas/ylipeitto.html>

Tunturi, J. 2010. Lukuseurat ja lukuhalu. Teoksessa: Matero, J., Hapuli, R. & Koskivaara, N. (toim.) Lukupiirikirja. Helsinki: BTJ Kustannus.

Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa: Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kysely lukupiiriläisille

Tämän kyselyn vastauksia käytetään Tampereen yliopistossa suoritettavassa pro gradu - tutkielmassa, joka käsittelee Eepos-kirjastoissa kokoontuvia avoimia ja maksuttomia lukupiirejä ja niiden merkitystä jäsenilleen. Kysely täytetään nimettömänä ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja yksilöimättä. Olkaa hyvä ja vastatkaa kaikkiin kysymyksiin. Kiitos vastauksistanne!

Taustatiedot

1. Minkä ikäinen olet?

- alle 20 v.
- 20-29 v.
- 30-39 v.
- 40-49 v.
- 50-59 v.
- 60-69 v.
- yli 70 v.

2. Sukupuolesi?

- nainen
- mies
- muu
- en halua kertoa

3. Mikä on ensisijainen elämäntilanteesi?

- opiskelija
- työtön
- työssä
- eläkkeellä
- vanhempainvapaalla
- muu, mikä? _____

Lukupiiriharrastus

4. Miten pitkään olet kuulunut lukupiiriin?

- alle vuoden
- 1-3 v.
- 3-5 v.
- yli 5 v.

5. Kuinka usein lukupiirinne kokoontuu?

- kerran viikossa
- kerran kahdessa viikossa
- kerran kuukaudessa
- harvemmin kuin kerran kuukaudessa

6. Käytkö lukupiirissä säännöllisesti?

- kyllä, olen mukana joka kerta

- kyllä, mutta en ole mukana joka kerta
 en osallistu lukupiiriin säännöllisesti

7. Jos et ole mukana lukupiirin kokoontumisessa, mitkä ovat merkittävimmät syysi poissaoloille?

- käsiteltävä aihe/teos ei kiinnosta
 en ole lukenut käsiteltävää teosta
 en ehdi muilta kiireiltä/harrastuksilta/työltä
 muu, mikä? _____

8. Tarjoaako kirjastonne osallistumista mahdollistavia oheispalveluja, kuten leikkinurkkausta lapsille tai lemmikkiparkkia, lukupiirikokoontumistenne ajaksi?

- kyllä, mitä? _____
 ei
 en osaa sanoa

9. Mikä ensisijaisesti sai sinut liittymään lukupiiriin?

- henkilökunnan suositus
 tuttavien suositus
 houkutteleva markkinointi
 aiempi kokemus lukupiireistä
 muu, mikä? _____

10. Kuinka tärkeä lukupiiriharrastus on sinulle?

- erittäin tärkeä
 jonkin verran tärkeä
 en osaa sanoa
 ei kovin tärkeä
 ei lainkaan tärkeä

11. Seuraavaksi on esitetty erilaisia syitä kuulua lukupiiriin. Mitkä ovat tällä hetkellä merkittävimmät syysi kuulua lukupiiriin? Ympyröi jokaisesta kohdasta itsellesi parhaiten sopiva numero.

5 = erittäin tärkeä, 4 = jonkin verran tärkeä, 3 = siltä väliltä, 2 = ei kovin tärkeä, 1 = ei lainkaan tärkeä

kirjavinkkien saaminen	5	4	3	2	1
lukuharrastuksen aloittaminen	5	4	3	2	1
lukuharrastuksen elvyttäminen	5	4	3	2	1
lukuharrastuksen ylläpito	5	4	3	2	1
kirjallisuudesta keskustelu	5	4	3	2	1
muiden ihmisten tapaaminen	5	4	3	2	1
jokin muu syy, mikä?	5	4	3	2	1

12. Kuka valitsee lukupiirissänne käsiteltävät kirjat?

- lukupiirin vetäjä
 piiriläiset yhdessä yhteisten ehdotusten pohjalta
 piiriläiset yhdessä tarjottujen ehdotusten pohjalta
 kukin piiriläinen vuorollaan
 jotenkin muuten, miten? _____

13. Seuraavaksi on listattu erilaisia lukupiirissä käsiteltävään kirjallisuuteen liittyviä väittämiä. Ympyröi jokaisesta kohdasta mielestäsi parhaiten kuvaava numero.

5 = erittäin hyvä, 4 = hyvä, 3 = siltä väliltä, 2 = heikosti, 1 = ei lainkaan

kirjat/aiheet ovat olleet:

mielekkäitä	5	4	3	2	1
kiinnostavia	5	4	3	2	1
sopivan vaihtelevia	5	4	3	2	1
ajatuksia herättäviä	5	4	3	2	1
lukumakuni mukaisia	5	4	3	2	1

14. Onko lukupiiriharrastus muuttanut lukemistasi?

- kyllä
 ei

15. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, millä tavalla lukupiiriharrastus on muuttanut lukemistasi? Voit valita useamman vastausvaihtoehdon.

- luen enemmän kuin ennen lukupiiriharrastusta
 pohdin lukemaani enemmän kuin ennen lukupiiriharrastusta
 kirjamakuni on laajentunut
 jotenkin muuten, miten? _____

16. Mitä muuta haluaisit vielä sanoa lukupiireistä?
